

Formularul tipizat al documentului de analiză a impactului

Titlul analizei impactului (poate conține titlul propunerii de act normativ):	Analiza impactului la Proiectului de lege pentru modificarea Legii nr.179/2016 cu privire la întreprinderile mici și mijlocii (crearea Fondului de accelerare și dezvoltare a economiei); Proiectul hotărârii de Guvern pentru aprobarea Regulamentului cu privire la activitatea Fondului de accelerare și dezvoltare a economiei.
Data:	03.08.2022
Autoritatea administrației publice (autor):	Ministerul Economiei
Subdiviziunea:	Direcția dezvoltarea mediului de afaceri
Persoana responsabilă și datele de contact:	Silviu NEGHINĂ , Șef al Secției politice de dezvoltare a întreprinderilor mici și mijlocii și comerț, Ministerul Economiei, tel. 022 250 646, e-mail: silviu.neghina@me.gov.md ;
Acronime: BNP – Bugetul Public Național BNS – Biroul Național de Statistică CAS – contribuții de asigurări sociale de stat obligatorii EFP – entitate financiară parteneră (bănci și OCN) FAD – Fondul de accelerare și dezvoltare a economiei IT – impozite și taxe IMM – întreprinderi mici și mijlocii OCN – organizație de creditare nebancară ODA – Instituția Publică Organizația pentru Dezvoltarea Antreprenoriatului PAM – prime de asigurare obligatorii de asistență medicală PJ – persoane juridice MDM – leul moldovenesc	
Compartimentele analizei impactului	
1. Definirea problemei	
a) Determinați clar și concis problema și/sau problemele care urmează să fie soluționate	
Una din problemele de bază care constrânge dezvoltarea sectorului privat din Republica Moldova este accesul limitat la finanțarea activității economice. IMM-urile din Republica Moldova continuă să se confruntă cu accesul limitat la finanțare a activității economice proprii, ceea ce determină înregistrarea constrângerilor în creșterea și extinderea afacerilor. Creșterea și raționalizarea activității economice se realizează prin investiții, care sunt finanțate, în special, prin intermediul instrumentelor financiare pe termen lung. Accesul limitat la finanțare întreprinderilor din Republica Moldova, inclusiv a IMM-urile, este determinat de mai multe cauze, care vor fi descrise în continuare (litera c), însă printre cauzele de bază, care vor fi abordate în calitate de probleme indirecte care afectează mediul de afaceri, se referă la: • <i>Costurile mari ale creditelor.</i> Ratele efective ale dobânzilor, deși comparabile cu țările cu un nivel similar de dezvoltare, sunt înalte în comparație cu profiturile generate de către mediul de afaceri. Ratele înalte ale dobânzilor limitează interesul mediului de afaceri de a	

realiza investiții și de a crește și extinde afacerile. În special, ratele mari ale dobânzilor limitează accesul la finanțare al IMM-urilor, care au o capacitate de plată și de acoperire a costurilor mai mică decât întreprinderile mari;

- *Oportunități extrem de reduse de accesare a instrumentelor financiare pe termen lung*, ca efect al diversificării reduse a instrumentelor financiare la care ar putea avea acces mediul de afaceri, absența investitorilor instituționali și disponibilitatea limitată a intermediarilor financiari de atragere a resurselor financiare pe termen lung pentru finanțarea proiectelor de dezvoltare.

Problemele menționate determină întreprinderile, în special IMM-urile, să-și finanțeze proiectele de dezvoltare și capitalul circulant din surse de finanțare limitate și cu costuri mai mari, și anume din: creditele comerciale, capitalul propriu sau alte resurse interne, împrumuturi de la persoane fizice.

b) Descrieți problema, persoanele/entitățile afectate și cele care contribuie la apariția problemei, cu justificarea necesității schimbării situației curente și viitoare, în baza dovezilor și datelor colectate și examinate

Accesul la finanțare a fost permanent identificat printre provocările majore pentru impulsivarea activității economice a mediului afaceri în Republica Moldova și fortificarea creșterii economice. În pofida recunoașterii de către decidenți a importanței problemei și considerării acesteia printre prioritățile fundamentale ale principalelor strategii și programe de dezvoltare, accesul la finanțare a fost identificat constant de către reprezentanții sectorului privat, în special de IMM-uri, drept una dintre constrângerile de bază care prohibitează dezvoltarea.

Comisia Europeană a descris deficitul de finanțare ca fiind "o situație în care firmele, care ar merita finanțare, nu o pot obține din cauza imperfecțiunilor pieței"¹. În consecință, identificarea unei slăbiciuni a pieței poate fi văzută ca un indiciu că deficitul de finanțare ar exista.

IMM-urile au un rol important în economia unei țări, deoarece **reprezintă partea preponderentă a numărului de întreprinderi și denotă o contribuție importantă la crearea de locuri de muncă și dezvoltarea economiilor naționale (figurile nr.1-6)**. Peste 98% din numărul de întreprinderi înregistrate în anul 2020 în Republica Moldova, constituia IMM-urile, din care, partea preponderentă reprezintă întreprinderile micro (85% din total întreprinderi). În cadrul IMM-urilor activau circa 60% dintre numărul de salariați angajați în cadrul întreprinderilor naționale, ceea ce denotă că 6 din 10 locuri de muncă sunt generate de IMM-uri. Având o capacitate mai mică de producție comparativ cu întreprinderile mari, IMM-urile dețin circa 39% din venitul din vânzări al tuturor întreprinderilor. Venitul din vânzări mediu anual al IMM constituie circa 2,6 mil lei/întreprindere sau de peste 108 ori mai mic decât venitul mediu anual înregistrat de întreprinderile mari (284 mil lei/întreprindere).

Sursa: BNS (banca de date), <https://statistica.md>.

Figura nr.1. Structura numărului de întreprinderi, a.2020 (unități; %)

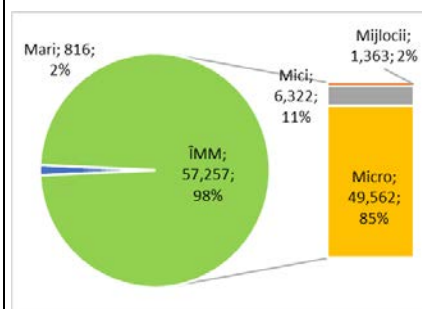

Figura nr.2. Structura întreprinderilor după numărul mediu de salariați, a.2020 (pers.; %)

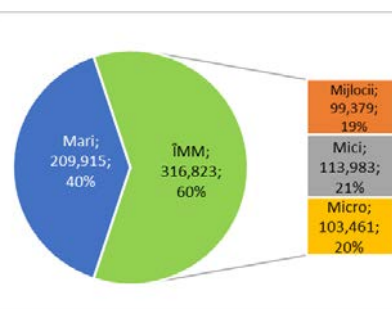
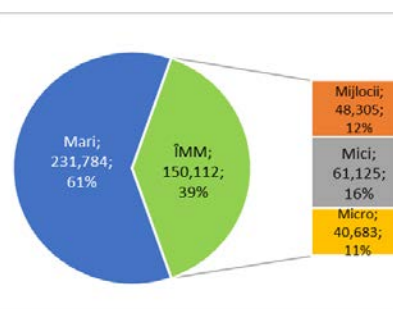

Figura nr.3. Structura întreprinderilor după venitul din vânzări, a.2020 (mil lei; %)

¹ Best practices of public support for early-stage equity finance, DG Enterprise and Industry, September 2005

Chiad dacă dețin o cotă redusă în venitul din vânzări, activele circulante (sursă de bază pentru finanțarea activității curente) și activele imobilizate (în special formate din investiții în imobilizări corporale și investițiile financiare pe termen lung), care reprezintă investițiile pe termen lung realizate de IMM-uri, denotă o pondere mai mare din total (active circulante – 50%, active imobilizate – 46%). Valoarea medie a activelor pe o întreprindere IMM este de circa 2,0 mil lei sau cu 23% mai puțin decât valoarea medie anuală a vânzărilor. În cazul întreprinderilor mari, se constată un fenomen invers, dar corespunzător teoriei economice. Astfel, în cazul întreprinderilor mari, valoarea medie anuală a activelor este mai mare cu circa 6,3% comparativ cu valoarea medie a vânzărilor. Analiza în dinamică a corespondenței dintre valoarea medie anuală a activelor și valoarea medie anuală a vânzărilor, denotă o menținere a trendurilor observate. Aceste aspecte denotă că rentabilitatea activelor în cazul IMM-urilor este mai mică, ceea ce reduce din capacitatea de autofinanțare a activității curente.

Figura nr.4. Active - total (mil lei; %)

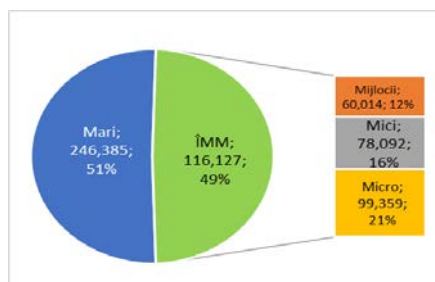
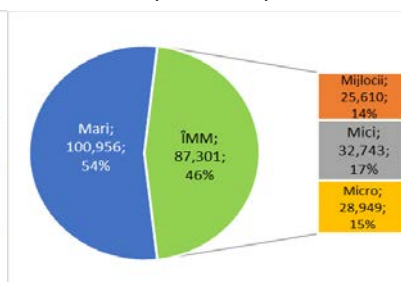

Figura nr.5. Active circulante (mil lei; %)

Figura nr.6. Active imobilizate (mil lei; %)

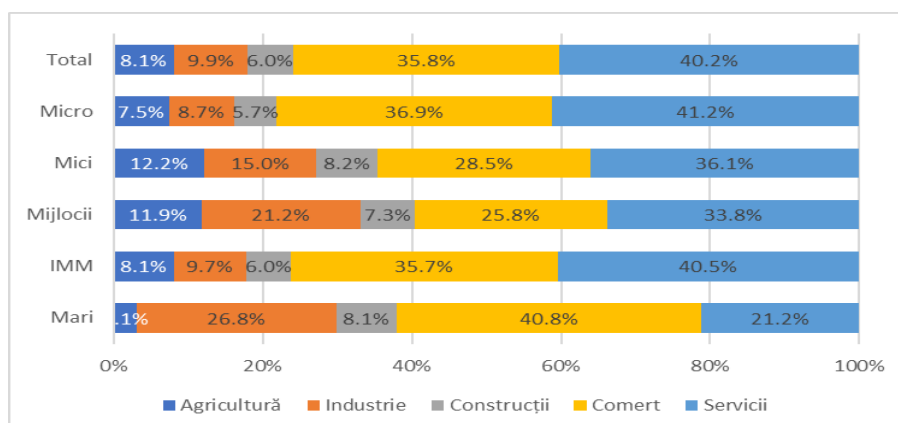
Sursa: BNS (banca de date), <https://statistica.md>.

Deși numărul de companii în anul 2020 a crescut comparativ cu anul 2019, se constată că valoarea medie a vânzărilor anuale și profitul mediu anual pe o întreprindere au scăzut. Este evident că acest aspect este determinat de consecințele crizei COVID-19, însă este necesar de remarcat că aceste aspecte au determinat o reducere a capacității de autofinanțare a întreprinderilor, inclusiv a IMM-urilor (tabelul nr.1). Totuși, se observă o recuperare a bruscă a veniturilor și profiturilor în anul 2021, inclusiv în termeni reali), fenomen determinat în special de revenirea în mare parte la volumului vânzărilor la nivelul anului 2019 (valoarea cantitativă) și creșterea prețurilor la bunuri și servicii (creșterea veniturilor și profitului a devansat creșterea prețurilor). Acest aspect a determinat revenirea capacității de plată și de autofinanțare la nivelul de până la criza pandemică.

Accesul limitat al IMM-urilor la finanțare este determinat și de concentrarea activității lor în sectoare cu volatilitate mare a eficienței economice și sensibilitate mare la șocurile externe, ceea ce nu asigură previzibilitate de stabilitate economică pe termen mediu și lung).

Astfel, în anul 2021, peste 76% din IMM-uri activează în domeniul comerțului și serviciilor, comparativ cu întreprinderile mari (62%) (figura nr.7).

Figura nr.7. Structura numărului de întreprinderi după grupe de activități economice

Sursa: BNS (banca de date), <https://statistica.md>.

Capacitatea redusă de autofinanțare din capitalul propriu a IMM este argumentată și menținerea încă a ponderii mare a IMM-urilor care înregistrează pierderi din activitatea economică desfășurată (tabelul nr.1). Deși, ponderea în 2021 s-a redus față de 2019 (-2,6 p.p.) și mai esențial față de anul 2015 (-13,9 p.p.), totuși nivelul semnificativ înregistrat în 2021 reduce din capacitatea de autofinanțare și acces la finanțare a IMM-urilor (companiile cu pierderi periodice și active cu rentabilitate scăzută au acces limitat la instrumentele creditare). Astfel, circa 40,8% din IMM-uri au înregistrat pierderi în anul 2021, în timp ce întreprinderile mari care au înregistrat pierderi constituie 12,6%. Diferența semnificativă între valorile acestui indicator după tipul întreprinderilor, este determinat în special de caracterul instabil al IMM-urilor la diverse volatilități ale pieței (neconcordanță pe termen scurt între cerere și ofertă, șocuri externe, variații de curs valutar,).

De asemenea, nivelurile reduse înregistrate a indicatorilor de rentabilitate a vânzărilor și activelor (ROA) (ROA preferabil peste nivelul inflației, rentabilitatea vânzărilor peste 20%) clasifică întreprinderile în categoria celor cu acces limitat la finanțare (capacitate redusă de valorificare și creștere a activelor). Rentabilitatea capitalului propriu (ROE) înregistrează valori acceptabile (preferabil peste rata dobânzii la instrumentele financiare cu risc redus sau la depozitele pe termen mediu), însă acest indicator urmează a fi considerat cu prudență în analiza economică. Or, în condițiile unei rentabilități reduse a activelor și vânzărilor, și a unei rentabilități mari a capitalului propriu denotă faptul că întreprinderile, în special IMM-urile preferă să distribuie profiturile între fondatori (diminuarea capitalului propriu), nefiind valorificate în procesul economic.

Conform unui studiu al Băncii Mondiale din 2019 (Ancheta întreprinderilor 2019²), **întreprinderile din Republica Moldova consideră că accesul la finanțare este al 5-lea cel mai mare obstacol în activitate** din 10 cele mai mari evidențiate în studiu, situându-se la nivelul similar înregistrat în Europa și Asia Centrală (figura nr.8). Deși percepția s-a redus esențial față de anul 2009 (locul 1), totuși nivelul înalt al percepției accesului la finanțare ca un obstacol în activitate, reduce din potențialul de dezvoltare al economiei naționale.

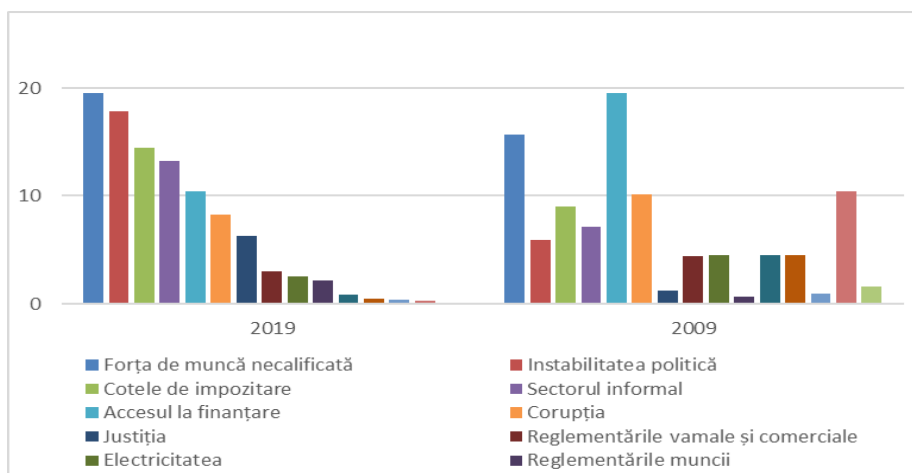
Tabelul nr.1. Indicatorii privind activitatea întreprinderilor

Indicatori	2019	2020	2021
Numărul de întreprinderi			
Total	56,714	58,063	60,305
Mari	796	816	948
IMM	55,918	57,247	59,357
Valoarea medie anuală a vânzărilor pe întreprindere, mil lei/întreprindere			
Total	7.0	6.6	8.1
Mari	302.2	284.0	321.1
IMM	2.8	2.6	3.1
Ponderea întreprinderilor cu rezultat financiar negativ (pierderi) din total întrepr., %			
Total	42.9%	47.0%	40.3%
Mari	13.4%	20.0%	12.6%
IMM	43.4%	47.5%	40.8%
Profitul mediu pe întreprindere înregistrat de întreprinderile cu profit, mii lei/într			
Total	1,158.3	1,115.2	1,491.5
Mari	22,840.4	21,723.5	27,018.2
IMM	630.6	610.1	810.0
Pierdere medie pe întreprindere înregistrată de întreprinderile cu pierderi, mii lei/într			
Total	-334.9	-488.9	-326.7
Mari	-17,482.4	-28,537.2	-18,193.0
IMM	-251.0	-298.3	-227.2
Rentabilitatea vânzărilor, %			
Total	5.6	3.9	7.2
Mari	4.9	3.3	5.7
IMM	6.7	4.8	9.6
ROA, %			
Total	4.82	3.07	6.40
Mari	5.01	3.12	6.30
IMM	4.62	3.02	6.52
ROE, %			
Total	12.30	7.85	16.49
Mari	11.14	7.07	15.22
IMM	13.95	8.92	18.00

Sursa: BNS (banca de date), <https://statistica.md>.

² <https://microdata.worldbank.org/index.php/catalog/3720>

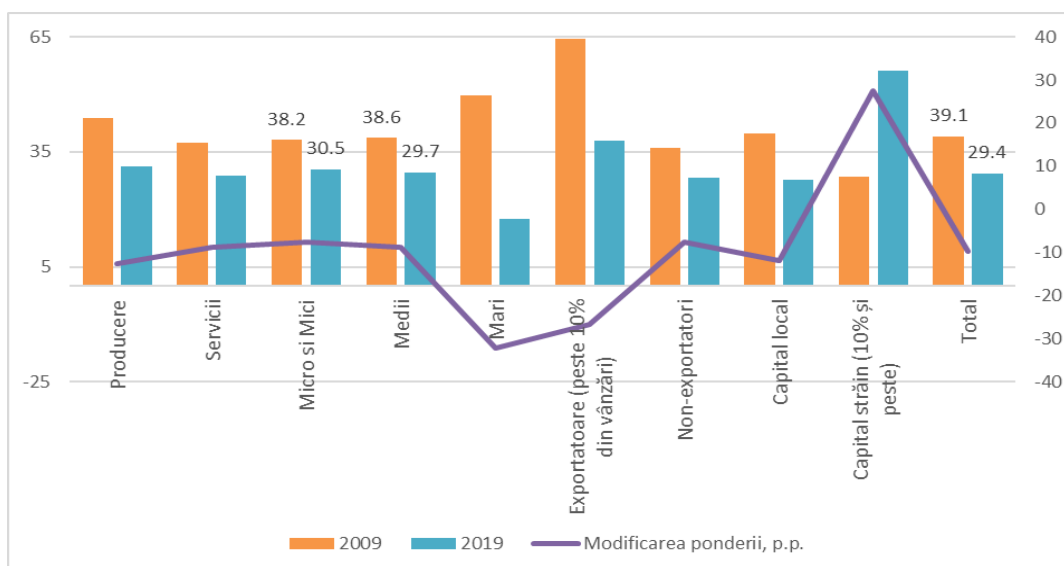
Figura nr.8. Cel mai mare obstacol în activitatea întreprinderilor din Republica Moldova

Sursa: .¹ <https://microdata.worldbank.org/index.php/catalog/3720>

Același studiu al Băncii Mondiale relevă un **nivel înalt al percepției accesului la finanțare ca o constrângere în activitate**. Astfel, 3 din 10 întreprinderi din Republica Moldova consideră că accesul limitat la finanțare ca o constrângere majoră în activitate (figura nr.9), îmbunătățindu-se puțin față de anul 2009 (4 din 10 întreprinderi). IMM-urile denotă o percepție aproape similară tuturor întreprinderilor. Merită atenție faptul că în anul 2019, întreprinderile cu capital străin înregistrează cea mai mare cotă a percepției accesului la finanțare ca o constrângere majoră în activitate (6 din 10 întreprinderi). Acest aspect poate fi determinat de faptul, că întreprinderile cu capital străin pot evalua mai pertinent riscul accesului limitat la finanțare decât întreprinderile cu capital local, ca efect al cunoașterii mai bine a tradițiilor piețelor externe, ceea ce le asigură realizarea unei comparații mai relevante. Prin urmare, putem concluziona că constrângerile reale ale accesului la finanțare în activitate poate fi mai mare decât cel declarat de întreprinderi.

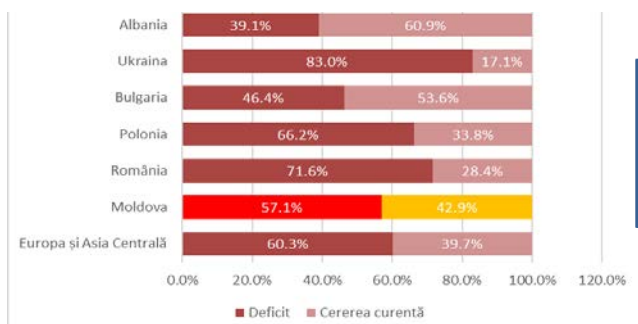
Figura nr.9. Ponderea întreprinderilor din Republica Moldova care consideră accesul la finanțe ca o constrângere majoră în activitate și modificarea ponderii în 2019 față de 2009 (axa dreaptă)

Sursa: .¹ <https://microdata.worldbank.org/index.php/catalog/3720>

Instrumentele directe de măsurare a eventualelor deficite de finanțare în Republica Moldova lipsesc, însă studiile externe realizate (Banca Mondială și IFC, 2017³), în baza unei metodologii unice la nivel mondial, denotă că **deficitul de finanțare a IMM-urilor din Republica Moldova este mai mare decât cererea curentă** (creditele atrase de IMM-uri), deținând circa 57,1% din potențialul de finanțare (figura nr.10). În condițiile replicării structurii potențialului de finanțare din 2017 pentru datele din 2021, se constată un deficit de finanțare a activității IMM-urilor de circa 21 miliarde lei, cererea curentă fiind de 15,8 miliarde lei.

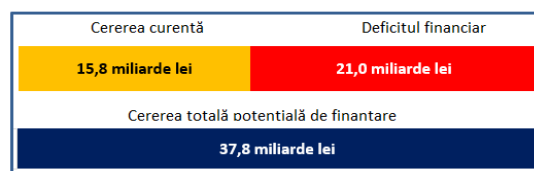
Figura nr.10. Deficitul de finanțare și cererea curentă de finanțare a IMM-urilor, anul 2017

Sursa:

<https://www.smefinanceforum.org/sites/default/files/Data%20Sites%20downloads/MSME%20Report.pdf>

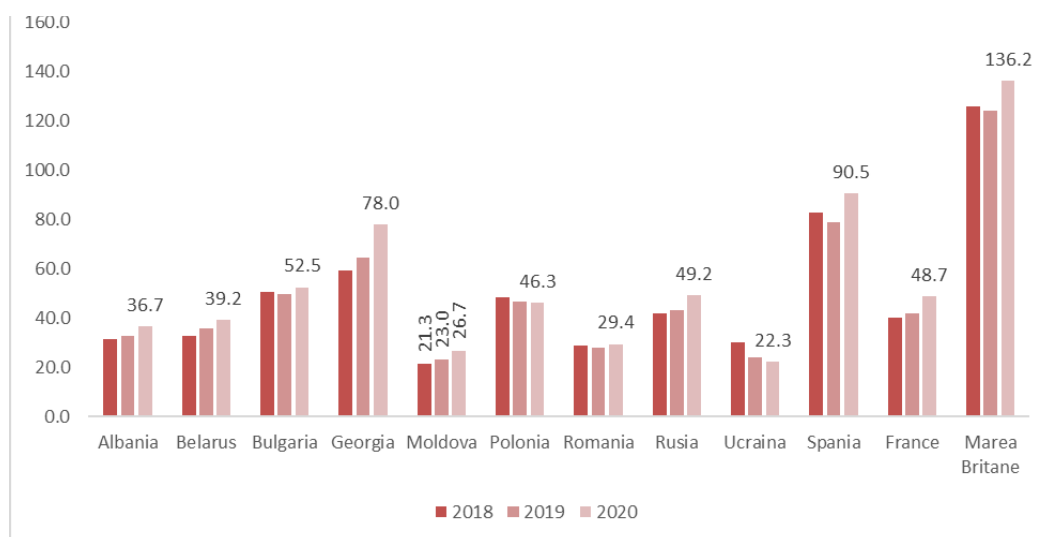
Figura nr.11. Deficitul de finanțare și cererea curentă de finanțare a IMM-urilor din Republica Moldova, anul 2021

Sursa: Calcule realizate de autor

Nivelul de creditare în Republica Moldova, deși înregistrează creșteri în ultimii ani, continuă să se mențină încă la un nivel redus, comparativ cu țările din regiune (figura nr.12). Astfel, conform informațiilor Fondului Monetar Internațional (FMI)⁴, se constată că rata creditelor bancare și nebancare din PIB constituie circa 26,7% în anul 2020, înregistrând cel mai mic nivel din regiune, cu excepția Ucrainei.

Figura nr.12. Rata soldului creditelor bancare și nebancare din PIB, %

Sursa: Banca de date FMI, <https://data.imf.org/?sk=E5DCAB7E-A5CA-4892-A6EA-598B5463A34C&sid=1390030341854>

Privind pe termen lung, se observă o schimbare lentă a preferințelor de creditare ale consumatorilor de credite în raport cu potențialul de dezvoltare economică a țării (figura nr.13). Comparativ cu perioada anilor 2010 și 2015, rata creditelor bancare din PIB scade constant, în timp ce rata creditelor nebancare denotă o tendință crescătoare. Astfel, în anul 2021, creditele bancare din economie constituia 23,3% din PIB, în timp ce rata creditelor nebancare a absorbit și chiar a depășit nivelul pierdut al creditelor bancare. Ca efect, ponderea creditelor nebancare din total

³ <https://www.smefinanceforum.org/sites/default/files/Data%20Sites%20downloads/MSME%20Report.pdf>

⁴ <https://data.imf.org/?sk=E5DCAB7E-A5CA-4892-A6EA-598B5463A34C&sid=1390030341854>

credite a crescut în perioada ultimilor 11 ani de peste 3,6%, în timp ce ponderea creditelor bancare s-a redus cu aproape 10 p.p. (figura nr.14).

Figura nr.13. Rata soldului creditelor bancare și nebankare din PIB, %

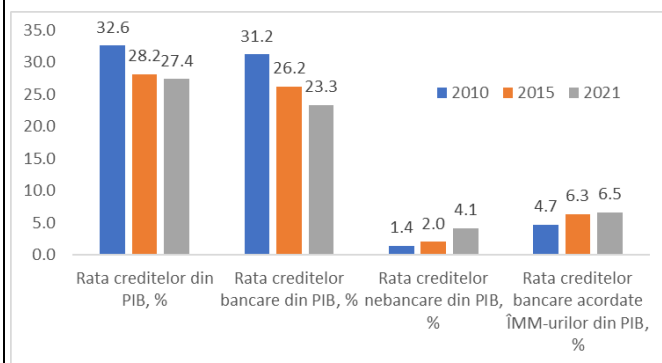
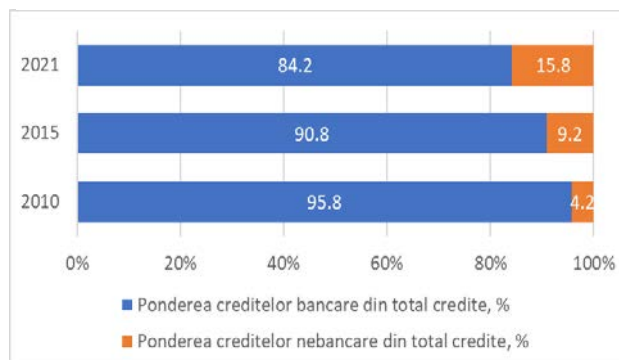

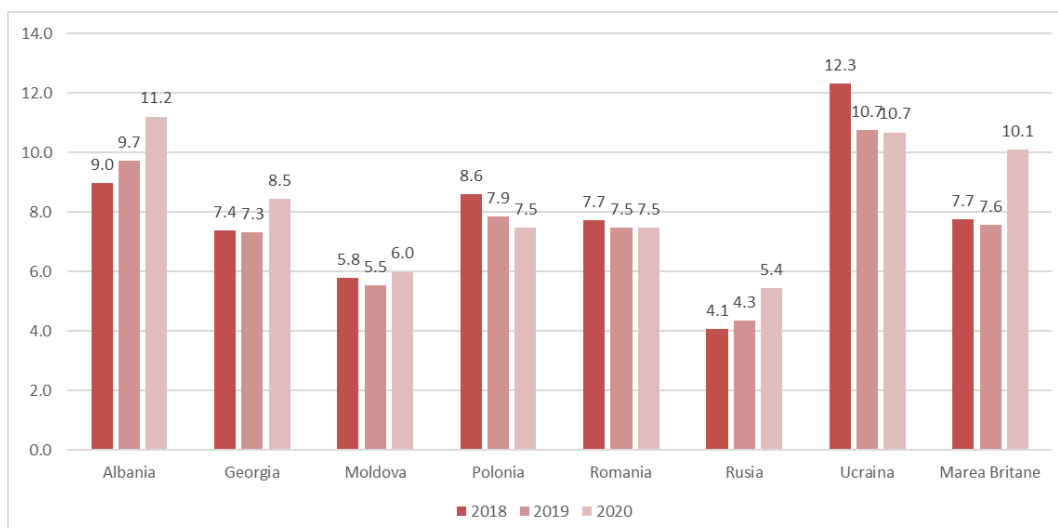
Figura nr.14. Structura soldului creditelor după anul sectorul de creditare, %

Sursa: Calcule realizate de autor în baza datelor BNS, BNM și CNPF.

Creditarea IMM-urilor în Republica Moldova este aproape la cel mai mic nivel din regiune, ceea ce demonstrează un nivel redus al creditării IMM-urilor și confirmă existența unui deficit potențial de resurse pentru IMM. În cazul creditelor acordate către IMM situația este și mai nefavorabilă dezvoltării economiei naționale. Astfel, rata creditelor bancare acordate IMM-urilor (lipsă de informație pentru creditele nebankare acordate IMM-urilor) este de circa 6% în anul 2020 (figura nr.15), înregistrând o ușoară creștere în anul 2021 (6,5%) (figura nr.13).

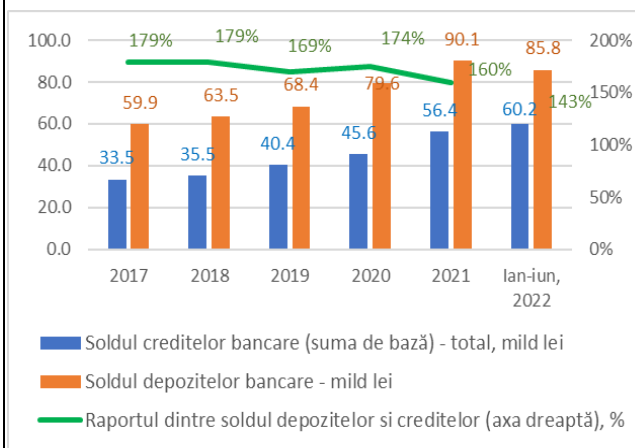
Figura nr.15. Rata din PIB a soldului creditelor bancare atrase de IMM-uri, %

Sursa: Banca de date FMI, <https://data.imf.org/?sk=E5DCAB7E-A5CA-4892-A6EA-598B5463A34C&sId=1390030341854>

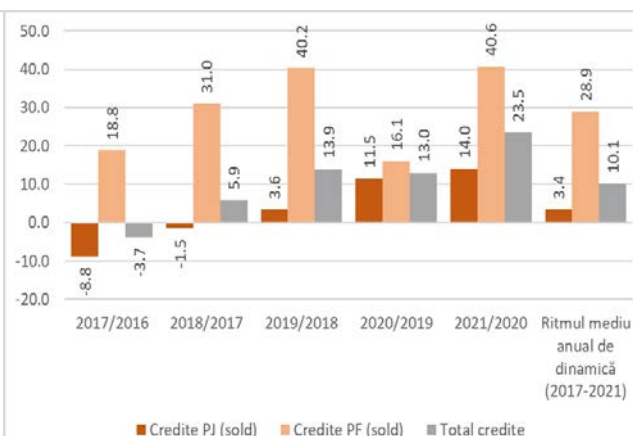
Dinamica creditelor acordate mediului de afaceri este inferioară celei aferente creditelor acordate persoanelor fizice, pentru ultimii 5 ani. Soldul creditelor bancare la sfârșitul anului 2021 constituie 56,4 mild lei, iar la sfârșitul lunii iunie, 2022 s-a redus cu 4.3 mild lei (figura nr.16). Sursa de bază de finanțare a creditelor sunt depozitele bancare, care depășesc valoarea creditelor cu peste 43% în iunie 2022. În perioada 2017-2021, creditelor acordate persoanelor juridice au crescut anual în mediu cu 3,4%, în timp ce creditele acordate persoanelor fizice au crescut cu 28,9%/an, înregistrând o viteză de creștere de 8,5 ori mai mare decât viteza de creștere a creditelor persoanelor juridice (figura nr.17).

Figura nr.16. Soldul creditelor și depozitelor bancare la sfârșitul perioadei

Sursa: Calcule realizate de autor în baza datelor BNM

Figura nr.17. Ritmul anual de dinamică al creditelor bancare și ritmul mediu anual pe perioada 2017-2018, %

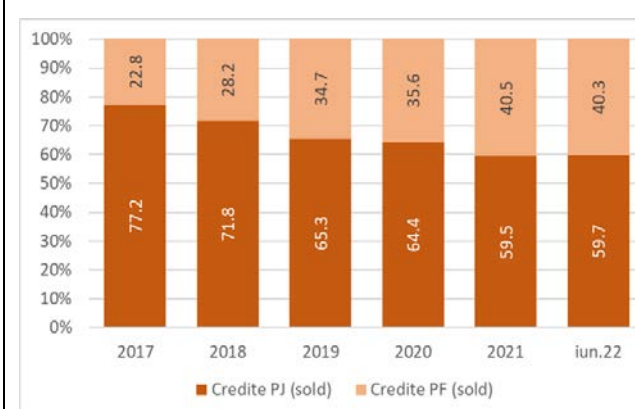

Sursa: Calcule realizate de autor în baza datelor BNM

Creșterea lentă a creditării persoanelor juridice a determinat și diminuarea ponderii creditelor persoanelor juridice noi acordate din total credite (figura nr.18). Prin urmare, în ultimii 5 ani ponderea creditelor noi din total credite, acordate persoanelor juridice s-a redus cu esențial, cu 17,5 p.p. sau cu 3,5 p.p. în mediu pe an.

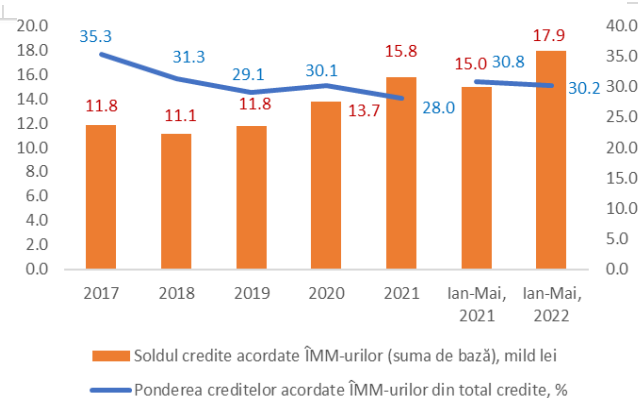
Creditele acordate ÎMM-urilor înregistrează un trend crescător, însă dețin o pondere redusă din total credite bancare, cât și din total credite acordate persoanelor juridice. La sfârșitul lunii mai 2022, soldul creditelor acordate ÎMM-urilor a constituit 17,9 mild lei, cel mai înalt nivel din ultimii 5 ani (figura nr.19). Ponderea creditelor acordate ÎMM-urilor din total credite bancare a constitui 30,8% la sfârșitul lunii mai 2022 sau circa 50% din creditele acordate persoanelor juridice.

Figura nr.18. Structura creditelor noi după categorii de persoane, %

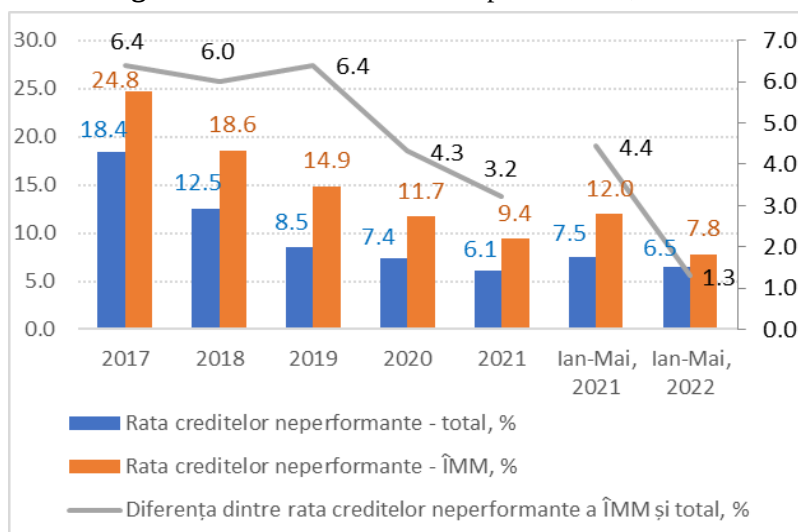
Sursa: Calcule realizate de autor în baza datelor BNM

Figura nr.19. Credite acordate ÎMM

Riscul de credit asociat IMM-urilor este mai mare decât media pe sistemul bancar, ceea ce determină, de asemenea, limitarea accesului la finanțare și rate ale dobânzilor mai mari decât în cazul întreprinderilor mari (figura nr.20). Rata creditelor neperformante acordate IMM-urilor s-a diminuat de la 24,8% în 2017 la 9,4% în 2021. În primele 5 luni ale anului 2022, se observă o diminuare semnificativă a creditelor neperformante acordate IMM-urilor comparativ cu perioada similară a anului precedent. Comparativ cu rata creditelor neperformante pe sistemul bancar, rata neperformanței creditelor acordate IMM-urilor este cu 3,2 p.p. mai mare în 2021, diminuându-se de circa 2 ori față de anul 2017. Reducerea valorii relative a creditelor neperformante nu determină încă mediul bancar să crească exponențial creditarea acestui sector, trecutul istoric continuând să determine băncile să privească prudent la evaluarea eligibilității de creditare a IMM-urilor, precum și la valoarea costurilor de creditare a acestui sector.

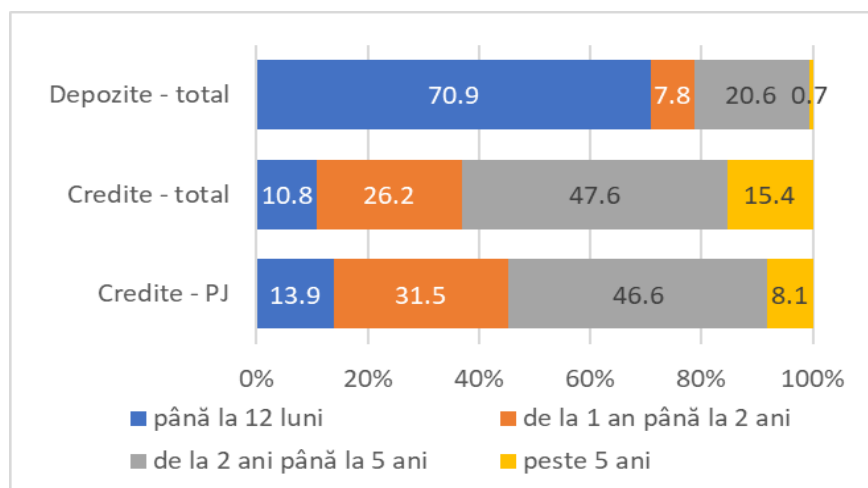
Figura nr.20. Rata creditelor neperformante, %

Sursa: Calcule realizate de autor în baza datelor BNM

După cum s-a menționat mai sus, **principala sursă de finanțare a creditelor sunt depozitele bancare.** Pentru perioada ultimilor 5 ani (2017-2021) partea preponderentă a depozitelor (70,9%) au fost atrase pe o perioadă de până la 12 luni. Pe de altă parte, pentru finanțarea proiectelor de dezvoltare/investiționale sunt necesare resurse pe termen mediu și lung. Astfel, partea preponderent a resurselor atrase de bănci pe termen scurt (depozite) sunt utilizate pentru finanțarea creditelor de peste 12 luni (89,1% - total sistem bancar, 86,1% – PJ). **Pentru acoperirea acestor disproporții, în vederea generării resurselor financiare suficiente pentru onorarea datoriilor pe depozitele pe termen scurt, băncile majorează costul resurselor creditare.**

Figura nr.21. Structura creditelor și depozitelor după durată, %

Sursa: Calcule realizate de autor în baza datelor BNM

Pornind de la structura depozitelor (predomină depozitele în MDL) și în vederea limitării impactului valutar, care denotă o volatilitate mare, partea preponderentă a creditelor acordate PJ sunt în MDL (55,8%), pondere creditelor în valută înregistrând 44,2% în ultimii 5 ani.

Marja/Spread ratei dobânzii calculată pentru soldurile creditelor și depozitelor (diferența între rata dobânzii - RD la credite și RD la depozitele bancare, exprimată în p.p.) pentru PJ este superior mediei pe sistemul bancar (figura nr.22). Acest aspect se menține în special în ultimii 5 ani. Astfel, marja a variat în perioada 2010-iunie.2022 pe sistemul bancar, între:

- 2 și 6 p.p. pentru creditele în MDL;
- 2,2 și 5 p.p. pentru creditele în valută.

La sfârșitul lunii iunie 2022, marja pentru creditele în MDL acordate persoanelor juridice este de circa 5,30 p.p., în timp ce media pe sistemul bancar este de 3,13 p.p., înregistrându-se o diferență de 2,17 p.p. sau mai mare cu circa 70%. De asemenea și marja pentru creditele în valută înregistrează o valoare mai mare decât media pe sistemul bancar.

Figura nr.22. Marja/Spread-ul ratei dobânzii pentru soldurile creditelor

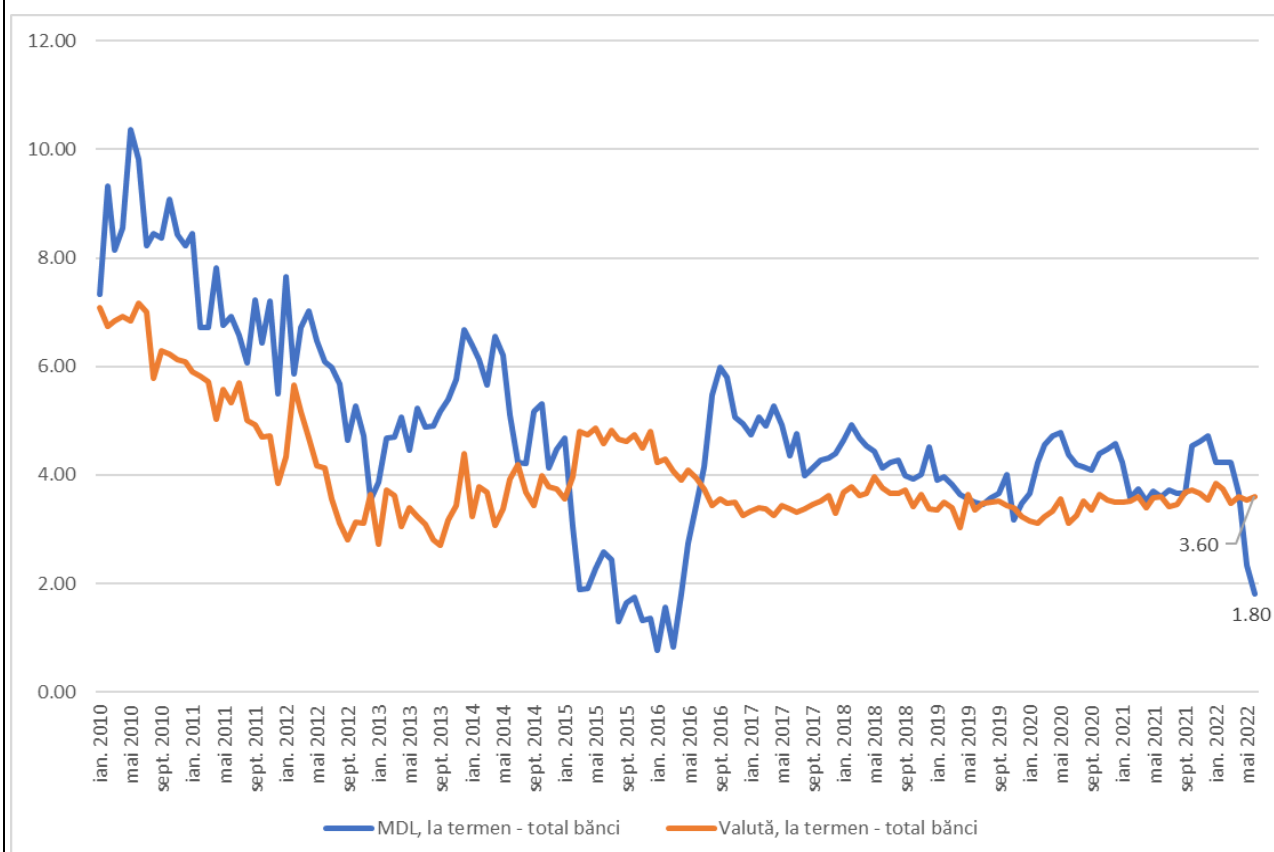

Sursa: calcule realizate de autor în baza datelor BNM

Marja la creditele noi acordate a variat în același coridor de variația ca în cazul marjei soldurilor cu excepția, lunii iulie 2022, când marja la creditele în MDL a ajuns la nivelul de 1,80 p.p. (cel mai mic nivel din istoria ultimilor 12 ani), iar la valută a rămas la nivelul de circa 3,6 p.p, similar pentru solduri (figura nr.23). Aceste rezultate sunt efectul politicilor monetare ale BNM, în special privind creșterea ratei rezervelor obligatorii ale băncilor păstrate în conturile BNM. Ca efect a politicilor monetare BNM din ultima perioada (4 august 2022: rata de bază – de la 18,5% la 21,5%, creșterea rezervelor obligatorii de la 34% la 40% în MDL și de la 39% la 45% în valută, în vederea diminuării

marjei băncilor și stabilizarea inflației), va avea ca efect creșterea costurilor creditare și reducerea accesului la finanțare ale IMM-urilor.

Figura nr.23. Marja/Spread ratei dobânzii pentru creditele noi

c) Expuneți clar cauzele care au dus la apariția problemei

Principalele cauze care au determinat accesul limitat la finanțare a IMM-urilor sunt:

- **Număr limitat de companii bancabile** (cu acces la credite), ca efect al deficiențe în activitatea mediului de afaceri, ceea ce nu permit expansiunea rapidă a activităților economice ale IMM-urilor. Eficiența economică redusă a IMM-urilor (ROA, ROE), rata mare a întreprinderilor cu pierderi financiare, volatilitatea mare a pierderilor financiare înregistrate, abilități limitate de management financiar și planificare a business-ului, *determină înregistrarea unei rate mari a refuzurilor pentru creditare în republica Moldova (56,1% pentru întreprinderile mici și 18,4% pentru întreprinderile mijlocii, media europeană fiind de 10,8% pentru întreprinderile mici și 5,5% pentru întreprinderile mijlocii – studiul Băncii Mondiale, 2019⁵);*
- **Solicitările mari de acoperire cu gaj (costul creditului).** Solicitarea de gaj real sau alte garanții (colateral) încă este o preocupare mare a accesului la creditare. Conform sondajului

⁵ <https://microdata.worldbank.org/index.php/catalog/3720>

Băncii Mondiale, solicitările de colateral sunt de circa 160 % din valoarea creditului (probabil pornind de la valoarea de piață a colateralului);

- **Ratele dobânzilor încă prea mari solicitate de mediul bancar și nebancar.** Capacitatea de plată redusă a IMM-urilor, ca efect a deficiențelor economice menționate, apetitul la profit ridicat al intermediarilor financiari, rata creditelor neperformante mare (riscul de credit mare), determină stabilirea unei marje bancare mari la credite. În special, politicile antiinflaționiste ale BNM din ultima perioadă va reduce esențial accesul la creditare a IMM-urilor;
- **Creșterea costurilor creditelor pe termen mediu și lung ca efect al lipsei resurselor de finanțare a creditelor (depozite) pe aceleași termene.** Astfel, principala sursă de finanțare a creditelor sunt depozitele bancare. Conform informațiilor BNM, partea preponderentă a depozitelor sunt atrase pe o perioadă de până la 12 luni. Pe de altă parte, pentru finanțarea proiectelor de dezvoltare/investiționale sunt necesare resurse pe termen mediu și lung. Astfel, partea preponderent a resurselor atrase pe termen scurt (depozite) sunt utilizate pentru finanțarea creditelor de la 1-5 ani. Aceste disproporționalități sunt mai puțin riscante în perioadele cu stabilitate economică și politică, deoarece depozitele bancare se mențin în sistemul bancar și pot finanța continuu resursele. Pentru acoperirea acestor disproporții, în vederea generării resurselor financiare suficiente pentru onorarea datoriilor pe depozitele pe termen scurt, băncile majorează costul resurselor creditare;
- **Nevalorificarea la o rentabilitate așteptată a resurselor (depozitelor) atrase de către bănci,** ca efect al înghețării unei părți consistente din aceste resurse în rezervele obligatorii ale BNM (40% în MDL și 45% în valută din septembrie 2022), ceea ce determină creșterea costurilor de creditare, în condițiile în care băncile sunt orientate spre menținerea acelorași profituri. Prin rezervele obligatorii, BNM urmărește, în special, să influențeze marja bancară (diferența dintre ratele dobânzilor la creditele acordate și depozitele atrase) și, respectiv, costul și dinamica creditelor, și a ratei inflației. Rezervele obligatorii ale BNM sunt remunerate (cu rata dobânzii la depozitele overnight), însă în perioadele obișnuite, generează o rentabilitate de aproape 3 ori mai mică decât creditele;
- **Diversificarea redusă a instrumentelor de finanțare.** În statele dezvoltate, instrumentele financiare la care au acces IMM-urile pentru finanțarea business-ului sunt mult mai diverse decât în Republica Moldova, unde instrumentele de bază sunt creditele resursele proprii/interne ale IMM. Leasingul și titlurile financiare de creanță (obligațiuni corporative, municipale, etc) sunt limitate (obligațiunile corporative lipsesc). În țările dezvoltate și cu piețe de capital active, instrumentele de finanțare sunt mult mai diverse, și anume se utilizează: creditul bancar, capital de risc (venture capital), finanțarea participativă (crowdfunding), factoring, investitori providențiali (business angels), leasing, oferte publice la bursă (IPO), obligațiunilor corporative.

d) Descrieți cum a evoluat problema și cum va evolua fără o intervenție

Evoluția problemei fără intervenție este descrisă în capitolul 1, litera b) (Descrierea problemelor).

Drept consecință a nerealizării implementării noului mecanism de garantare, accesul mediului de afaceri la resursele financiare împrumutate va fi în continuare limitat și se va manifesta prin intensificarea următoarelor fenomene:

- Creșterea deficitului de finanțare pentru IMM-uri ca urmare a accesului limitat la resursele creditare;
- Limitarea investițiilor în economie, în special a celor pe termen lung;
- Indisponibilitatea extinderii și dezvoltării afacerilor;
- Menținerea costurilor înalte pentru proiectele investiționale ca efect al costului ridicat al resurselor creditare de finanțare a acestor investiții.

e) Descrieți cadrul juridic actual aplicabil raporturilor analizate și identificați carențele prevederilor normative în vigoare, identificați documentele de politici și reglementările existente care condiționează intervenția statului	
Intervenția statului este condiționată de necesitatea executării acțiunii 4.7.9. din Planului de acțiuni al Guvernului pentru anii 2021-2022, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr.235/2021 (Elaborarea pachetului de reglementări pentru constituirea fondului de creditare cu dobândă redusă și a programului de finanțare a întreprinderilor mici și mijlocii (Fondul de accelerare și dezvoltare a economiei sustenabile, termen – martie 2022). Cadrul normativ în vigoare nu prevede norme care să asigure constituirea și funcționarea FAD. Prin urmare, se impune elaborarea următoarelor acte normative care ar asigura implementarea Planului de acțiuni a Guvernului și asigurarea funcționării FAD, implicit a intervenției statului: <i>Proiectul de lege pentru modificarea Legii nr. 179/2016 cu privire la întreprinderile mici și mijlocii</i>, în vederea asigurării cadrului normativ primar privind constituirea FAD și reglementării principiilor de bază privind activitatea acestui (organizarea structurală, scopul constituirii, sursele de finanțare, cadrul normativ de organizare și funcționare); <i>Proiectului hotărârii de Guvern privind activitatea FAD</i>, act normativ care va pune în aplicare noile prevederi ale Legii nr.179/2016 și care va statua normele privind organizarea și funcționarea FAD, precum și utilizarea mijloacelor financiare ale acestuia.	
2. Stabilirea obiectivelor	
a) Expuneți obiectivele (care trebuie să fie legate direct de problemă și cauzele acesteia, formulate cuantificat, măsurabil, fixat în timp și realist)	
Obiectivele intervenției statului sunt: - Furnizarea de resurse financiare accesibile și pe termen lung pentru IMM-uri cu o rată a dobânzii mai mică decât cea de piață; - Dezvoltarea întreprinderilor mici și mijlocii din domeniile strategice și prioritare ale economiei naționale, cu potențial de creștere; - Stimularea creării și menținerii locurilor de muncă prin sprijinirea întreprinderilor mici și mijlocii care contribuie la creșterea economică și a ocupării forței de muncă; - Sporirea suportului financiar oferit de stat întreprinderilor mici și mijlocii; - Facilitarea accesului la finanțare a afacerii întreprinderilor mici și mijlocii cu potențial de creștere și dezvoltare; - Sporirea competitivității întreprinderilor mici și mijlocii prin oferirea finanțării accesibile.	
3. Identificarea opțiunilor	
a) Expuneți succint opțiunea „a nu face nimic”, care presupune lipsa de intervenție	
Opțiunea „a nu face nimic” presupune menținerea situației actuale. Lipsa unei intervenții va duce la menținerea și amplificarea problemelor identificate în pct.1, fiind considerată a nu fi oportună și recomandabilă. În vederea identificării efectelor economice ale opțiunii „a nu face nimic” a fost realizată prognoza indicatorilor prioritari de rezultat, prin metode deterministe de extrapolare și stocastice (metoda regresiei) pe perioada următorilor 4 ani (tabelul 2). Principiile care au stat la baza prognozelor și metodologia utilizată sunt: Prognoza a fost realizată pe baza metodei de regresie, bazate pe ecuații simultane (10 ecuații simultane) (probabilitatea de estimare - 95%);	

- Aplicarea efectului de multiplicator, astfel rezultatele nu sunt datorate direct de dinamica factorul independent. De exemplu, prognoza veniturilor fiscale la Bugetul Public Național (BPN) nu reprezintă impactul direct al creșterii creditelor IMM, dar reprezintă efectul de multiplicator în economie (efect în lanț) care poate fi generat de creșterea creditelor IMM.

Rezultatele prognozelor demonstrează că creditele atrase de IMM-uri vor continua să crească, însă cu o viteză mai mică decât în cazul intervenției statului (vezi capitolul 4, litera b¹). Ca rezultat, impactul economic este unul pozitiv, dar cu o viteză mai redusă decât fără intervenția statului.

Tabelul nr.2 Prognoza indicatorilor privind activitatea IMM-urilor
și a veniturilor BPN din venituri fiscale

Ani	Soldul creditelor - IMM	Numarul mediu de salariați - IMM	Venituri din vinzari - IMM	Active pe termen lung (imobilizări corporale + investiții financiare pe termen lung) - IMM	Active circulante - IMM	Active total - IMM	Impozite și taxe, CAS, PAM (venituri fiscale) - total economie
	mild lei	mii persoane	mild lei	mild lei	mild lei	mild lei	mild lei
Opțiuni „a nu face nimic” (fără intervenția statului)							
	mild lei	mii persoane	mild lei	mild lei	mild lei	mild lei	mild lei
2021 - efectiv	15.8	314.9	183.6	130.4	132.0	269.4	71.2
2022	17.5	357.7	207.9	139.0	144.8	291.5	74.6
2023	18.7	366.0	222.6	148.4	152.5	309.1	79.6
2024	20.3	376.9	241.8	160.7	162.6	332.2	86.1
2025	22.2	389.1	263.4	174.5	173.9	358.0	93.5
2022-2025	22.2	389.1	935.7	174.5	173.9	358.0	333.7

b) Expuneți principalele prevederi ale proiectului, cu impact, explicând cum acestea ținesc cauzele problemei, cu indicarea noutăților și întregului spectru de soluții/drepturi/obligații ce se doresc să fie aprobate

Inițiativa statului prevede constituirea FAD și asigurarea normelor privind organizarea și funcționarea acestuia. FAD va constitui un instrument alternativ de finanțare cu costuri reduse a proiectelor de dezvoltare și extindere a afacerii întreprinderilor mici și mijlocii (IMM).

În acest scop, se impune elaborarea următoarelor acte normative care ar asigura implementarea inițiativei statului:

- Proiectul de lege pentru modificarea Legii nr. 179/2016 cu privire la întreprinderile mici și mijlocii*, în vederea asigurării cadrului normativ primar privind constituirea FAD și reglementării principiilor de bază privind activitatea acestuia (organizarea structurală, scopul constituirii, sursele de finanțare, cadrul normativ de organizare și funcționare);
- Proiectului hotărârii de Guvern privind activitatea FAD*, act normativ care va pune în aplicare noile prevederi ale Legii nr.179/2016 (prevăzute la punctul a)) și care va statua normele privind organizarea și funcționarea FAD, precum și utilizarea mijloacelor financiare ale acestuia.

Prevederile proiectului de lege pentru modificarea Legii nr. 179/2016 cu privire la întreprinderile mici și mijlocii, va prevedea completarea Legii nr.179/2016 cu un articol distinct care va asigura constituirea și stabilirea principiilor de bază privind activitatea FAD, și anume:

- Fondul de accelerare și dezvoltare a economiei este creat și va funcționa în cadrul Instituției Publice Organizația pentru Dezvoltarea Antreprenoriatului cu statut de subdiviziune internă, fără personalitate juridică;
- FAD are drept scop oferirea accesului întreprinderilor mici și mijlocii la finanțare accesibilă prin intermediul băncilor și organizațiilor de creditare nebancară eligibile;
- Instituția Publică Organizația pentru Dezvoltarea Antreprenoriatului oferă mijloace financiare băncilor și organizațiilor de creditare nebancară eligibile din resursele financiare ale FAD, în baza contractelor încheiate cu acestea și în conformitate cu limitele de finanțare stabilite;
- FAD este finanțat din alocările de la bugetul de stat, mijloacele financiare alocate de către partenerii de dezvoltare și/sau donatori (credite/imprumuturi, asistență financiară și tehnică, granturi), veniturile obținute din creditare și recreditare, uzufructul obținut din investirea mijloacelor financiare disponibile și din alte surse legale;
- Organizarea și funcționarea Fondului de accelerare și dezvoltare a economiei, precum și utilizarea mijloacelor financiare ale acestuia se stabilesc în regulamentul aprobat de Guvern.

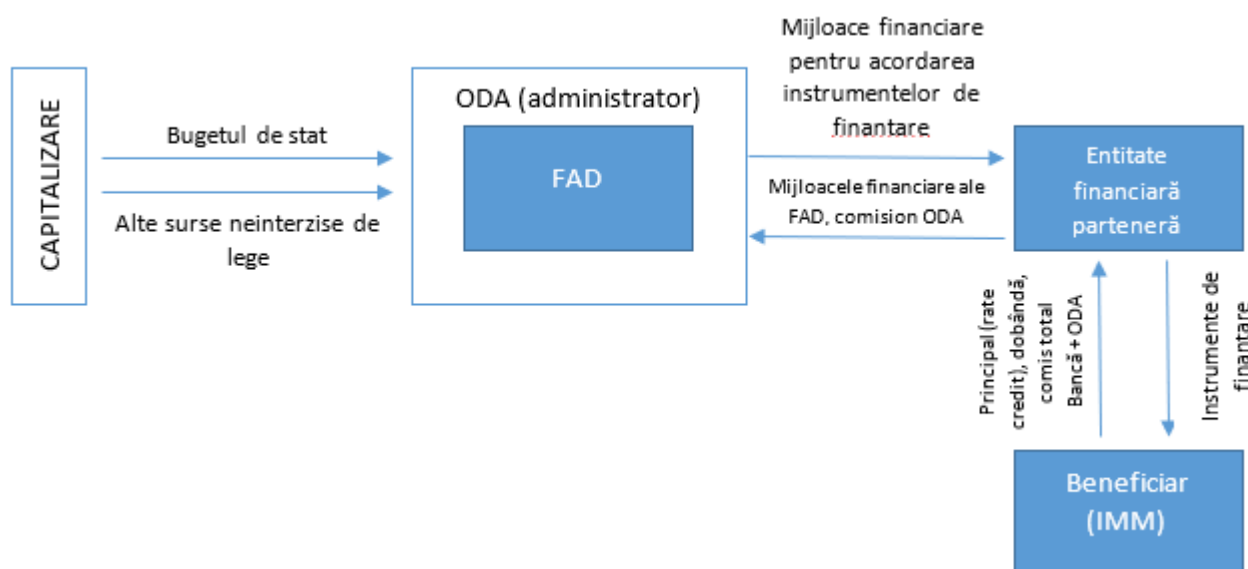
Principalele prevederi ale proiectului hotărârii de Guvern privind activitatea FAD va reglementa modul de organizare, funcționare și utilizare a resurselor financiare ale FAD, în special cu referire la:

- **MISIUNEA ȘI OBIECTIVELE.** Misiunea FAD este îndreptată spre implementarea politicii de stat în susținerea dezvoltării sectorului întreprinderilor mici și mijlocii din Republica Moldova prin oferirea accesului la finanțare cu costuri reduse. În scopul realizării misiunii stabilite la punctul 4, FAD are următoarele obiective:
 - o Dezvoltarea întreprinderilor mici și mijlocii din domeniile strategice și prioritare ale economiei naționale, cu potențial de creștere;
 - o Stimularea creării și menținerii locurilor de muncă prin sprijinirea întreprinderilor mici și mijlocii care contribuie la creșterea economică și a ocupării forței de muncă;
 - o Sporirea suportului financiar oferit de stat întreprinderilor mici și mijlocii;
 - o Facilitarea accesului la finanțare a afacerii întreprinderilor mici și mijlocii cu potențial de creștere și dezvoltare;
 - o Sporirea competitivității întreprinderilor mici și mijlocii prin oferirea finanțării accesibile.
- **GESTIONAREA ȘI ORGANIZAREA ACTIVITĂȚII.** Principalele prevederi care sunt reglementate de acest capitol sunt:
 - o **ODA elaborează, dezvoltă și aprobă** produse de finanțare oferite din mijloacele financiare, manualele operaționale și instrucțiunile necesare gestiunii eficiente și prudente a mijloacelor financiare ale FAD;
 - o **Produsele de finanțare** sunt elaborate în conformitate cu prioritățile de politici publice stabilite de Guvern, obiectivele de dezvoltare a întreprinderilor mici și mijlocii stabilite de Ministerul Economiei, alte autorități ale administrației publice, condițiile stabilite de acordurile partenerilor de dezvoltare și/sau donatorilor. ***Produsele de finanțare sunt oferite beneficiarilor prin intermediul entităților financiare partenere,*** în baza contractului de colaborare încheiat de ODA cu acestea și în limita resurselor financiare disponibile;
 - o **Beneficiarii produselor:** IMM-urile din Republica Moldova, care întrunesc condițiile de eligibilitate stabilite de proiect;
 - o **Entitatea financiară parteneră (EFP):** bancă sau organizație de creditare nebancară, cu excepția entităților care au activitate de bază leasingul financiar, care a încheiat un contract de colaborare cu ODA și care întrunesc condițiile de eligibilitate stabilite de proiect;
 - o **Instrumentele de finanțare:** credite, compensare totală sau parțială a costurilor creditelor (dobânda, comisioane, taxe, prime de asigurare și alte plăți aferente creditelor

pe care trebuie să le suporte beneficiarul) sau alte mijloace de finanțare oferite IMM-urilor, din mijloacele financiare ale FAD, în modul prevăzut de proiect;

- o **Valuta de finanțare:** preponderent în MDL, pentru excluderea riscului valutar, dar și considerând condițiile față de resursele disponibile/atrase de FAD.
- o **Evaluează cererea de finanțare** și documentele anexate la cerere și prezentate de solicitant conform condițiilor stabilite de ODA și propriilor reguli de evaluare;
- o **Riscul de credit** este asumat de entitatea financiară parteneră;
- o **Mijloacele financiare ale FAD** se constituie din alocările de la bugetul de stat, mijloacele financiare alocate de către partenerii de dezvoltare și/sau donatori (credite/împrumuturi, asistență financiară și tehnică, granturi), veniturile obținute din creditare și recreditare (comision), uzufructul obținut din investirea resurselor financiare disponibile și din alte surse legale.
- o **Comisionul pentru acoperirea cheltuielilor administrative** ale ODA privind organizarea și funcționarea FAD constituie cel mult 1% din soldul creditelor acordate de entitățile financiare partenere din mijloacele financiare ale FAD;
- o **Mijloacele financiare** ale FAD sunt plasate și gestionate de ODA pe un cont trezorerial special.

Figura 24. Schema de finanțare preconizată

EFP selectați/eligibil vor avea următoarele atribuții:

- primirea resursele financiare de la FAD pentru acordarea creditelor beneficiarilor;
- selectarea beneficiarilor eligibili pentru creditare, în baza produselor de creditare elaborate de FAD;
- administrarea creditelor acordate mediului de afaceri conform actelor normative în vigoare din domeniul bancar;
- returnarea către FAD a resurselor financiare primite pe măsura încasării lor sau 1 dată în lună.

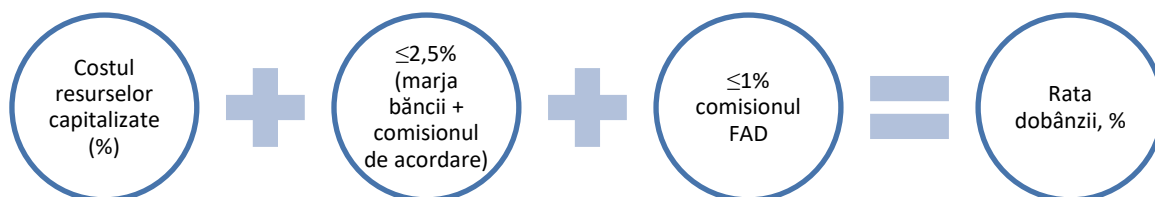
Marja EFP (Spread-ul) care va fi inclusă în rata dobânzii la creditele acordate în baza produselor FAD și care va acoperi cheltuielile administrative și riscul de credit al EFP se preconizează de a fi stabilită la o valoare **de cel mult 2,5 p.p.** Calcularea a fost realizată pornind de la:

- probabilitatea de neperformanță (default) – 7,5%;
- rata daunei/pierderilor estimate – 30% din valoarea creditului;
- Profit – 10%.

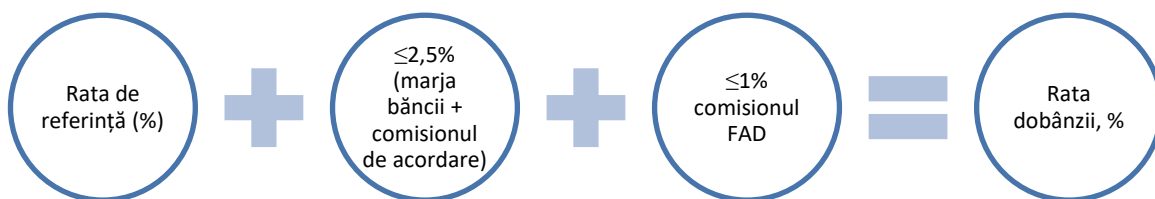
Modalitatea de formare a ratei dobânzii la creditele finanțate din mijloacele financiare ale FAD va fi stabilită de produsele de finanțare, în dependență de costul resurselor de finanțare a mijloacelor financiare ale FAD.

Rata dobânzii este unul din elementele principale a costurilor resurselor creditare și care determină realizarea pertinentă a scopului și obiectivelor FAD. Modul de formare a ratei dobânzii este determinat de costul resurselor financiare utilizate pentru capitalizarea FAD, astfel:

1. Rata dobânzii pentru cazul capitalizării Fondului din resursele financiare atrase prin linii de creditare externe (instituții financiare internaționale, etc.) care generează costuri de atragere:

2. Rata dobânzii în cazul capitalizării FAD din resurse financiare care nu implică costuri de atragere (granturi, donații, resurse din bugetul de stat destinate programelor bugetare de finanțare)

Principiile de bază pentru determinarea ratei de referință sunt:

- menținerea puterii de cumpărare în timp a resurselor financiare creditare;
- asigurarea accesului la resurse financiare mai ieftine pentru IMM.

În acest scop au fost analizate câteva oportunități de determinare a ratei de referință pentru reprezentarea componentei necunoscute, și anume:

- **În baza ratei de bază a Băncii Naționale a Moldovei (BNM)**

Rata de bază a BNM reprezintă un instrument de reglementare monetară a BNM, utilizat în calitate de rată de referință pentru principalele **operațiuni de politică monetară pe termen scurt**, în vederea (în special) îndeplinirii obiectivului fundamental de asigurare și menținere a stabilității prețurilor.

Conform statisticilor BNM, în perioada ianuarie 2010 – iunie 2022, rata de bază a variat între 2.65% (noiembrie 2020 - iunie 2021) și 19,50% (septembrie 2015 – ianuarie 2016) (tabelul nr.3). Pe întreaga perioadă de peste 12 ani de analiză, se constată o variație mare a ratei de bază, de circa $\pm 57\%$, determinată în special de șocurile economice din 2015 și 2022 (figura 25). Comparativ cu rata dobânzii medie ponderată la creditele la termen per total sistem bancar și rata medie ponderată la termen pentru PJ se constată că variația este de peste 2 ori mai mare. Acest aspect denotă că rata de bază a BNM nu este în corelație strânsă cu rata dobânzii pentru creditelor la termen.

Tabelul nr.3. Indicatori statistici

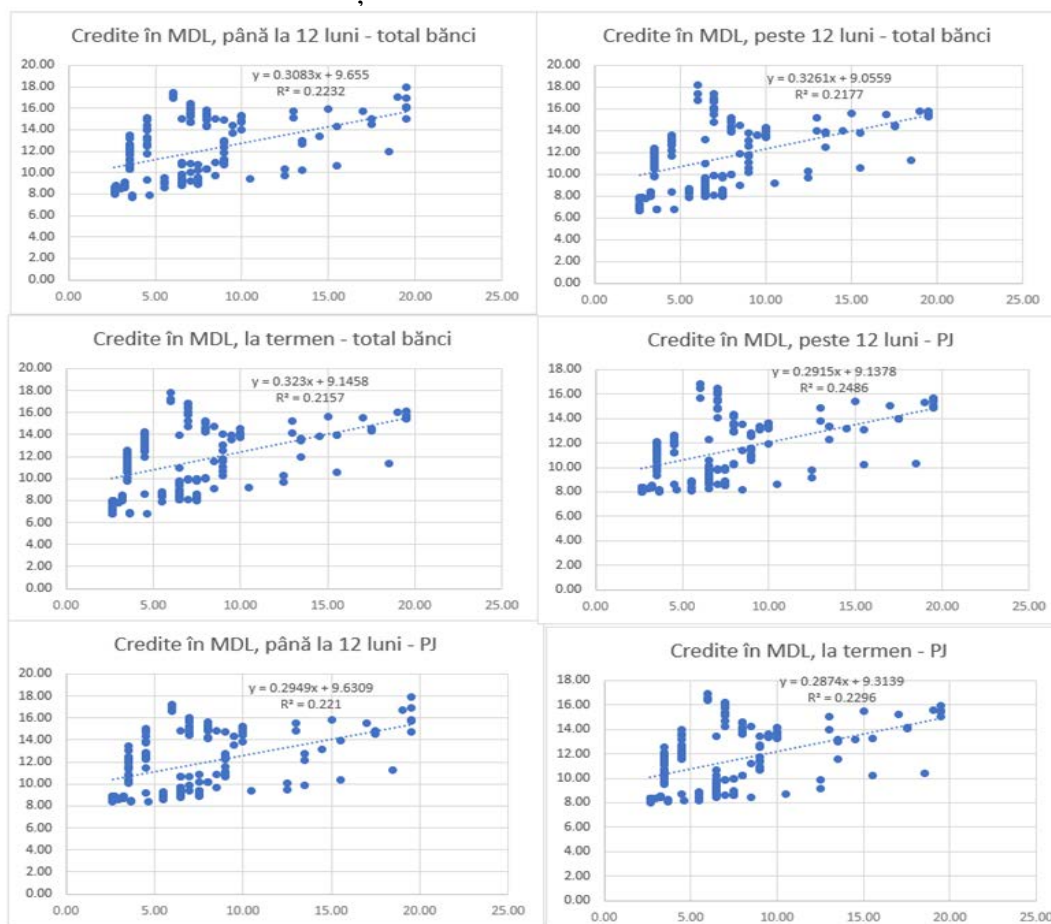
privind rata de bază a BNM și rata dobânzii la credite (ian.2010 - iunie 2022)

	Rata de bază BNM, %	Rata dobânzii - credite la termen, %	Rata dobânzii - credite la termen PJ, %
min	2.65	6.78	8.02
max	19.50	17.78	16.89
medie	7.35	12.26	11.89
abaterea standard	4.21	2.93	2.53
coeficient variație, %	57%	24%	21%

Sursa: Baza de date BNM

De asemenea și analiza de regresie de mai jos denotă faptul că între rata de bază a BNM și rata dobânzii pentru creditele la termene, atât până la 12 luni, cât și peste 12 luni denotă o dependență și corelație foarte slabă (raportul de corelație R^2 fiind aproape de zero). Astfel, la creșterea ratei de bază a BNM cu 1 punct procentual (p.p.), rata dobânzii la credite crește cu circa 0,3 p.p.

Figura nr.25. Analiza dependenței între rata de bază a BNM și rata dobânzii la credite

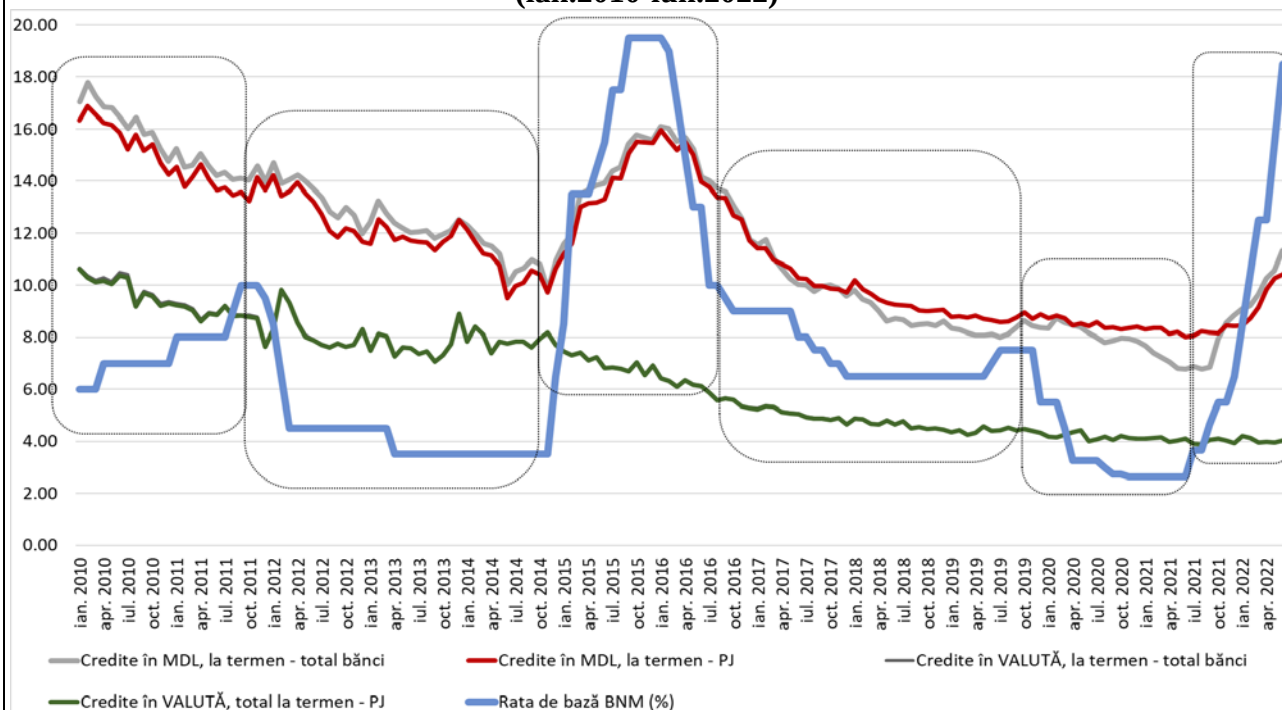

Sursa: calcule realizate de autor în baza datelor BNM

Este evident faptul, că corelația slabă între rata de bază BNM și rata dobânzii la creditele la termen este și rezultatul efectului întârziat de ajustare a ratelor dobânzilor la credite în comparație cu rata de bază a BNM (figura nr.26). Însă, oricum chiar și pentru perioade mai lung se constată că modificarea ratelor dobânzilor pentru creditele la termen nu reacționează la variațiile similare ale ratei de bază a BNM. Acest fapt este determinat, în special, de reacția întârziată și gradul de ajustare în acest sens a costului resurselor de bază din care se finanțează creditele (depozite) (figura nr.27). Mai mult, se constată că pentru unele perioade pe termen mediu (circa 12 luni), rata dobânzii la

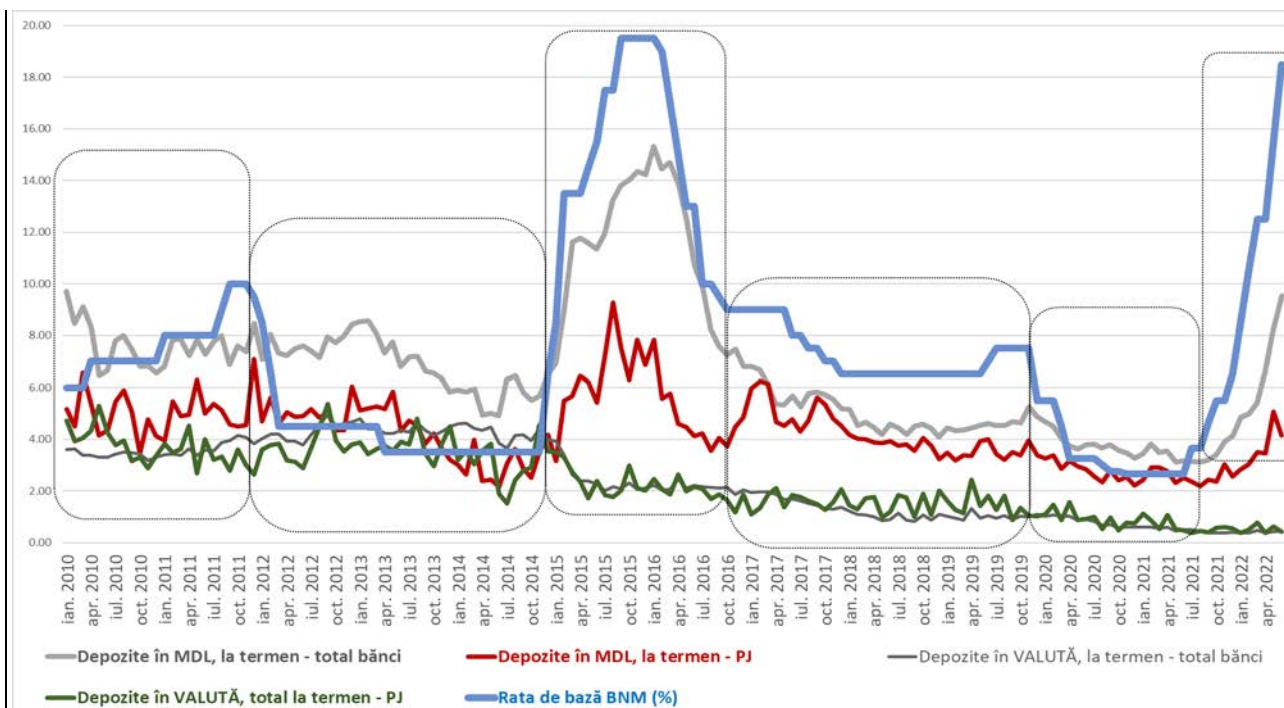
credite a avut o corelație inversă în raport cu rata de bază a BNM sau chiar lipsă de corelație și dependență (în cele mai dese cazuri).

Figura nr.26. Evoluția ratelor dobânzii la creditele bancare și rata de bază a BNM (ian.2010-iun.2022)

Sursa: calcule realizate de autor în baza datelor BNM

Figura nr.27. Evoluția ratelor dobânzii la depozitele bancare și rata de bază a BNM (ian.2010-iun.2022)

Sursa: calcule realizate de autor în baza datelor BNM

Concluzie:

Rata de bază a BNM nu este un indicator relevant pentru stabilirea ratei de referință la instrumentele de finanțare ale FAD, ca efect al unei corelații slabe, efect întârziat al ratei de bază asupra ratelor de piață a dobânzilor sau lipsă de corelație cu rata dobânzilor la creditele bancare de piață.

• În baza ratelor dobânzilor la depozitele bancare

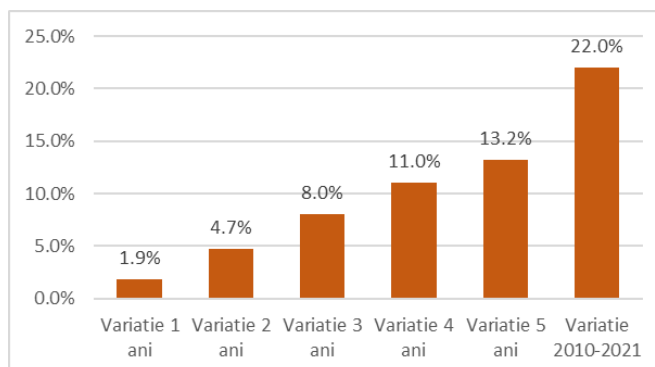
După cum s-a menționat anterior, scopul identificării unei rate de referință este de a menține puterea de cumpărare a resurselor aferente instrumentelor de finanțare ale FAD, dar și considerarea variației cursului de schimb, în cazul produselor de creditare în MDL în baza resurselor atrase în valută.

Deși nu este cel mai potrivit indicator pentru verificarea puterii de cumpărare a resurselor creditare (instrumentele investiționale sunt mai relevante - rata dobânzii la instrumentele fără risc-VMS nu a fost analizată), oricum Indicele Prețurilor de Consum poate fi considerat în calitate de indicator pentru analiza puterii de cumpărare a resurselor financiare (nu din punct de vedere al rentabilității alternative care poate fi obținută).

Astfel, conform statisticilor BNS, rata medie anuală a inflației, pentru perioada 2010-2021) a constituit 5,7%. Analiza realizată demonstrează, că rata anuală a dobânzii la creditele acordate PJ este aproape de rata medie a inflației, chiar puțin inferioară. ***Prin urmare, rata dobânzii la termen pentru PJ poate fi considerat un indicator relevant pentru stabilirea ratei de referință.***

În vederea identificării impactului riscului valutar, a fost realizată analiza variației cursului mediu anual în baza mediilor mobile (gradul I și II) pentru variația relativă (%) a cursului valutar. Variația cursului valutar pentru MDL/EURO pentru perioade diferite de timp este prezentată în figura nr.28. Această variație a fost utilizată în simulările ratei dobânzii la instrumentele de creditare ale FAD, pentru cazul produselor de creditare ale FAD acordate în MDL din resursele valutare (de ex.EURO).

Figura nr.28. Variația cursului valutar în diverse perioade de timp

Sursa: calcule realizate de autor în baza datelor BNM

În vederea observării realizării obiectivului

FAD (creditare cu costuri reduse și pe termen lung) au fost realizate unele simulări în baza recomandărilor anterioare privind formarea ratei dobânzii la produsele de creditare ale FAD (tabelele nr.4 și nr.5 și figura nr.29)).

Tabelul nr.4. Exemplu de formare a ratei dobânzii la produsele FAD

Indicatori	Resurse în MDL	Resurse în Valută (Euro)
Costurile resurselor de finanțare (RD medie anuală, ponderată pe ultimii 3 ani), %	4.16	4.16
Marja/Spreadul EFP, %	2.5	2.5
Comision FAD, %	1.0	1.0
Rata dobânzii FADES până la impact valutar, %	7.66	7.66
Impactul valutar, % din Rata dobânzii FADES (media mediilor mobile a variațiilor relative calculate pe o perioadă de 3 ani)	0	8%
Rata finală a dobânzii, %	7.66	8.28

Sursa: Calcule realizate de autor

O simulare a costurilor pentru un credit acordat în condițiile ratei dobânzii stabilite de FAD prin metodologia menționată mai sus și rata dobânzii medii de pe piață la creditele acordate persoanelor juridice (10,42% - iunie 2022), denotă o eficiență a costurilor creditare de circa 28% (tabelul nr.5)

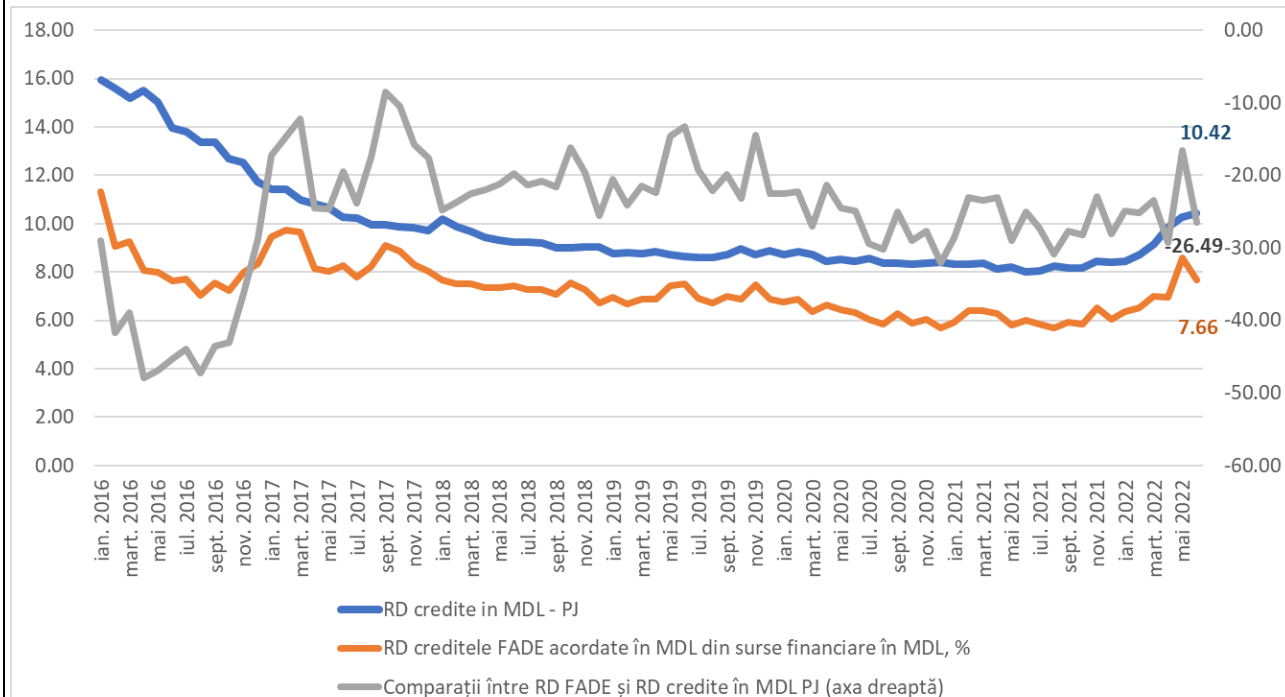
Tabelul nr.5. Exemplu de formare a ratei dobânzii la produsele FAD

	Credit FAD	Credit bancar	
Sumă creditului	3,000,000 lei	3,000,000 lei	
Dobândă (DAE)	7.66%	10.42%	
Durată creditului [ani]	5	5	
Sumar rezultate simulare			Comparații
Rată lunară	60,342 lei	64,363 lei	-6%
Luni de plată	60	60	0%
Sumă totală plătită	3,620,532 lei	3,861,772 lei	-6%
din care dobândă	620,532 lei	861,772 lei	-28%
Dobândă din total plată	17.1%	22.3%	
Rată lunară [MDL]	60,342 lei	64,363 lei	-6%

Sursa: Calcule realizate de autor

Simulările pentru perioadele retroactive de formare a ratei dobânzii la produsele FAD (credite în MDL sau valută), în baza metodologiei de mai sus, denotă că rata dobânzii la produsele FAD ar fi mai mici cu circa 11% - 50%.

Figura nr.29. Simulare retroactivă a eventuale rate a dobânzii la creditele FAD în comparație cu rata dobânzii la creditele acordate PJ (efectiv) în sistemul bancar (MDL)

Sursa: Calcule realizate de autor

Concluzie:

Costurile ÎMM-urilor aferente creditelor s-ar reduce cu peste 30% comparativ cu costurile actuale de creditare.

c) Expuneți opțiunile alternative analizate sau explicați motivul de ce acestea nu au fost luate în considerare

Nu a fost analiza nefiind considerată o analiză a unor probleme complexe de impact asupra activității de întreprinzător.

4. Analiza impacturilor opțiunilor

a) Expuneți efectele negative și pozitive ale stării actuale și evoluția acestora în viitor, care vor sta la baza calculării impacturilor opțiunii recomandate

Lipsa unei intervenții prompte și bine țargetate din partea statului ar putea fi tradusă în următoarele efecte sau consecințe nefavorabile:

- Creșterea deficitului de finanțare pentru ÎMM-uri ca urmare a accesului limitat la resursele creditare;

- Limitarea investițiilor în economie, în special a celor pe termen lung;
 - Indisponibilitatea extinderii și dezvoltării afacerilor;
 - Menținerea costurilor înalte pentru proiectele investiționale ca efect al costului ridicat al resurselor creditare de finanțare a acestor investiții.
- Obiectivele intervenției statului sunt:

Implementarea cu succes a intervenției statului va genera cu succes următoarele efecte scontate:

- Dezvoltarea întreprinderilor mici și mijlocii din domeniile strategice și prioritare ale economiei naționale, cu potențial de creștere;
- Stimularea creării și menținerii locurilor de muncă prin sprijinirea întreprinderilor mici și mijlocii care contribuie la creșterea economică și a ocupării forței de muncă;
- Sporirea suportului financiar oferit de stat întreprinderilor mici și mijlocii;
- Facilitarea accesului la finanțare a afacerii întreprinderilor mici și mijlocii cu potențial de creștere și dezvoltare;
- Sporirea competitivității întreprinderilor mici și mijlocii prin oferirea finanțării accesibile.

b¹) Pentru opțiunea recomandată, identificați impacturile completând tabelul din anexa la prezentul formular. Descrieți pe larg impacturile sub formă de costuri sau beneficii, inclusiv părțile interesate care ar putea fi afectate pozitiv și negativ de acestea

Opțiunea recomandată, este „implementarea intervenției statului, adică a proiectului de lege și hotărârii de Guvern privind crearea și activitatea FAD.

Pentru inițierea prognozei efectelor economice a intervenției statului, au fost stabiliți următorii indicatori de referință pentru activitatea FAD, care v-or asigura atingerea obiectivelor preconizate (tabelul nr.6):

Tabelul nr.6. Indicatori de referință planificați pentru atingerea obiectivelor de către FAD

Indicatori	U.M.	2022	2023	2024	2025
Numărul de proiecte finanțate/credite	unități	100	500	1,000	1,200
Valoarea medie a unui credit	mii lei/credit	700	900	1,000	1,100
Fonduri de finanțare (FADE) - total	mil lei	70	450	1,000	1,320

Sursa: Calcule realizate de autor

Indicatorii de referință menționați au constituit baza prognozelor realizate, pentru identificarea impactului intervenției asupra activității IMM-urilor și Bugetului Public Național.

Principiile care au stat la baza prognozelor și metodologia utilizată sunt:

- Baza prognozei a fost constituită de indicatorii de referință prevăzuți în tabelul nr.6;
- Prognoza a fost realizată pe baza metodei de regresie, bazate pe ecuații simultane (10 ecuații simultane) (probabilitatea de estimare - 95%);
- Aplicarea **efectului de multiplicator**, astfel rezultatele nu sunt datorate direct de dinamica factorul independent. De exemplu, prognoza veniturilor fiscale la Bugetul Public Național (BPN) nu reprezintă impactul direct al creșterii creditelor IMM, dar reprezintă efectul de multiplicator în economie (efect în lanț) care poate fi generat de creșterea creditelor IMM.

Rezultatele prognozelor asupra activității IMM-urilor și BPN sunt prezentate în tabelul nr. 7 și 8.

Tabelul nr.7. Indicatorii de impact economic asupra IMM-urilor și BPN

Ani	Soldul creditelor - IMM	Numarul mediu de salariați - IMM	Venituri din vânzări - IMM	Active pe termen lung (imobilizări corporale + investiții financiare pe termen lung) - IMM	Active circulante - IMM	Active total - IMM	Impozite și taxe, CAS, PAM (venituri fiscale) - total economie
	mild lei	mii persoane	mild lei	mild lei	mild lei	mild lei	mild lei
Opțiuni „a nu face nimic” (fără intervenția statului)							
	mild lei	mii persoane	mild lei	mild lei	mild lei	mild lei	mild lei
2021 - efectiv	15.8	314.9	183.6	130.4	132.0	269.4	71.2
2022	17.5	357.7	207.9	139.0	144.8	291.5	74.6
2023	18.7	366.0	222.6	148.4	152.5	309.1	79.6
2024	20.3	376.9	241.8	160.7	162.6	332.2	86.1
2025	22.2	389.1	263.4	174.5	173.9	358.0	93.5
2022-2025	22.2	389.1	935.7	174.5	173.9	358.0	333.7
Opțiunea „recomandată” (opțiunea „a nu face nimic” + efectele intervenția statului prin crearea							
	mild lei	mii persoane	mild lei	mild lei	mild lei	mild lei	mild lei
2021 - efectiv	15.8	314.9	183.6	130.4	132.0	269.4	71.2
2022	17.5	358.2	208.8	139.5	145.2	292.5	74.9
2023	19.1	369.0	227.9	151.8	155.3	315.4	81.8
2024	21.3	383.6	253.6	168.3	168.8	346.3	90.8
2025	23.5	397.9	278.9	184.5	182.1	376.6	99.1
2022-2025	23.5	397.9	969.1	184.5	182.1	376.6	346.7
Efectul exclusiv al intervenției statului (comparare opțiunea „recomandată” și opțiunea „a nu face							
	mild lei	mii persoane	mild lei	mild lei	mild lei	mild lei	mild lei
2022	0.1	0.5	0.8	0.5	0.4	1.0	0.4
2023	0.4	3.0	5.3	3.4	2.8	6.3	2.3
2024	1.0	6.6	11.8	7.5	6.2	14.1	4.7
2025	1.3	8.8	15.5	9.9	8.2	18.6	5.7
2022-2025	2.8	18.9	33.4	21.4	17.6	40.1	13.0
Efectul exclusiv al intervenției statului (comparare opțiunea „recomandată” și opțiunea „a nu face							
	%	%	%	%	%	%	%
2022	0.4	0.1	0.4	0.4	0.3	0.3	0.5
2023	2.4	0.8	2.4	2.3	1.8	2.1	2.9
2024	4.9	1.8	4.9	4.7	3.8	4.2	5.4
2025	6.0	2.3	5.9	5.7	4.7	5.2	6.1
2022-2025	6.0	2.3	3.6	5.7	4.7	5.2	3.9
Contribuția efectelor exclusive a intervenției statului asupra rezultatele economice (ponderea efectelor exclusive a intervenției statului din total opțiunea „recomandată”)							
	%	%	%	%	%	%	%
2022	0.4	0.1	0.4	0.4	0.3	0.3	0.5
2023	2.4	0.8	2.3	2.2	1.8	2.0	2.8
2024	4.7	1.7	4.6	4.5	3.7	4.1	5.1
2025	5.6	2.2	5.6	5.4	4.5	4.9	5.7
2022-2025	12.1	4.7	3.4	11.6	9.6	10.6	3.7

Sursa: Calcule realizate de autor

Estimările realizate pentru opțiunea recomandată denotă următoarele rezultate economice de impact pentru perioada 2022-2025 în comparație cu opțiunea „a nu face nimic” (tabelul nr.7):

- Creditele IMM vor crește cu 2,8 mild lei sau cu 6%, ceea ce va determina o pondere de circa 12,1% din valoarea totală a creditelor IMM;
- Numărul de salariați (s-a echivalat cu numărul de locuri de muncă), va crește cu 18,9 mii persoane sau 2,3%, ceea ce determină o pondere de circa 4,7% din numărul total de salariați care vor activa în cadrul IMM-urilor;
- Venitul din vânzări al IMM-urilor va crește cu 33,4 mild lei sau 3,6%, ceea ce determină o pondere de circa 3,4% din venitul total de vânzări realizat de IMM-uri;

- Activele pe termen lung/investițiile pe termen lung în imobilizări corporale și investiții financiare pe termen lung ale ÎMM-urilor va crește cu 21,4 mild lei sau 5,7%, ceea ce determină o pondere de circa 11,6% din activele circulante totale ale ÎMM-urilor;
- Activele circulante/capitalul circulant al ÎMM-urilor va crește cu 17,6 mild lei sau 4,7%, ceea ce determină o pondere de circa 9,6% din activele circulante totale ale ÎMM-urilor;
- Veniturile fiscale la BPN va crește cu 13,0 mild lei sau 3,9%, ceea ce determină o pondere de circa 3,7% din veniturile fiscale generate de BPN total pe economie.

Impactul divizat pe bugetele componente ale bugetului public național sunt prezentate în tabelul nr.8.

Tabelul nr.8. Indicatorii de impact economic asupra bugetelor componente ale BPN

Indicatori	U.M.	2022	2023	2024	2025	2022-2025
Venituri fiscale la BPN (IT, CAS, PAM)	mild lei	0.38	2.3	4.7	5.7	13.0
Bugetul de stat (IT) - total, din care:	mild lei	0.36	2.1	4.3	4.9	11.6
Impozit pe venit - persoane fizice	mil lei	3.4	28.2	91.1	186.6	309.3
Fondul de asigurare ob. de asist. medicală (PAM)	mil lei	4.1	33.4	107.8	220.9	366.1
Bugetul de asigurări sociale de stat (CAS)	mil lei	10.8	89.1	287.3	589.1	976.4

b²) Pentru opțiunile alternative analizate, identificați impacturile completând tabelul din anexa la prezentul formular. Descrieți pe larg impacturile sub formă de costuri sau beneficii, inclusiv părțile interesate care ar putea fi afectate pozitiv și negativ de acestea

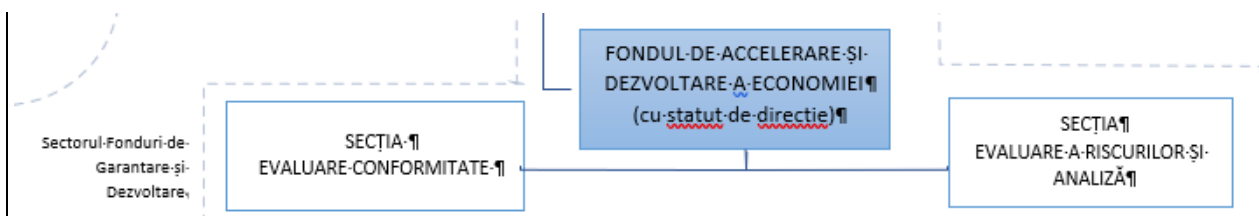
Nu a fost analiza nefiind considerată o analiză a unor probleme complexe de impact asupra activității de întreprinzător.

c) Pentru opțiunile analizate, expuneți cele mai relevante/iminente riscuri care pot duce la eșecul intervenției și/sau schimba substanțial valoarea beneficiilor și costurilor estimate și prezentați presupuneri privind gradul de conformare cu prevederile proiectului a celor vizați în acesta

Riscurile de bază care ar putea determina eșecul intervenției statului sunt:

- **Riscul de capitalizare al FAD. Risc mediu.** Pentru anul 2022 sunt bugetate resurse de capitalizare al FAD din bugetul de stat în valoare de 70 mil lei. Pentru anii următori se preconizează o capitalizare din diverse surse (buget de stat, parteneri de dezvoltare, etc.) în valoare de 450 mil lei – 2023, 1 mild lei – 2024 și 1,320 mild lei – 2025. În condițiile neidentificării resurselor de capitalizare, intervenția nu va avea efectul scontat;
- **Riscul de credit.** Riscul de credit pentru FAD **nul**, deoarece riscul de credit va fi acoperit de EFP.
- **Riscul de contrapante.** Acest risc este **foarte mic** și se referă la cazurile de insolvabilitate al EFP, ceea ce nu va asigura returnarea resurselor de creditare ale FAD și executarea altor obligații financiare față de FAD;
- **Riscul legislativ. Risc mediu.** Neacceptarea decidenților a prevederilor actuale ale proiectului, inclusiv referitor la marja băncilor și comisionul FAD;
- **Riscul geopolitic. Risc mediu.** Destabilizarea situației din regiune va reduce cererea de credite pentru capitalul circulant și de realizare proiectelor de investiții de către ÎMM-uri;
- **Riscul operațional. Risc mic.** Cadrul organizatoric al FAD a fost stabilit, fiind aprobată de Guvern în structura ODA o nouă subdiviziune cu statut de direcție care va reprezenta FAD. La moment, este în proces de constituire a activității operaționale a FAD și formarea echipei acestuia.

d) Dacă este cazul, pentru opțiunea recomandată expuneți costurile de conformare pentru întreprinderi, dacă există impact disproporționat care poate distorsiona concurența și ce impact are opțiunea asupra întreprinderilor mici și mijlocii. Se explică dacă sînt propuse măsuri de diminuare a acestor impacturi	
Nu a fost realizată o analiză a impactului de reglementare a activității de întreprinzător. Oricum, prin prisma analizei impactului asupra economiei naționale și aspectelor bugetare, se constată că în cazul intervenției statului (crearea FAD), costurile resurselor financiare de creditare (ratele dobânzilor) vor fi mai mici decât în cazul resurselor financiare atrase la moment de la bănci și OCN-uri (cu cel puțin circa 30%), deoarece: • costul resurselor financiare disponibile ale FAD, utilizate pentru finanțarea proiectelor de dezvoltare vor fi mai mici decât costul resurselor financiare disponibile ale EFP; • o parte din finanțări ar înregistra și componentă de grant, ceea ce presupune că, în dependență de resursele disponibile, FAD va compensa o parte din rata dobânzii sau o parte din ratele de credit; • FAD va combina produsele de finanțare cu instrumentul de garanții financiare ale ODA, astfel o parte din credit va fi garantat cu garanția financiară a ODA, ceea ce determină asumarea unei părți din riscul de credit de către ODA și, ca efect, se va reduce riscului de credit asumat de bănci. Or, aceste aspecte contribuie la diminuarea marjei EFP (spread) inclusă în costul creditului.	
Concluzie e) Argumentați selectarea unei opțiuni, în baza atingerii obiectivelor, beneficiilor și costurilor, precum și a asigurării celui mai mic impact negativ asupra celor afectați	
Comparațiile efectelor economice generate de opțiunile realizate, denotă că opțiunea recomandată are un impact pozitiv asupra economiei naționale, iar costurile mediului de afaceri se vor reduce ca efect al implementării intervenției preconizate a statului.	
5. Implementarea și monitorizarea	
a) Descrieți cum va fi organizată implementarea opțiunii recomandate, ce cadru juridic necesită a fi modificat și/sau elaborat și aprobat, ce schimbări instituționale sînt necesare	
Opțiunea recomandată prevede crearea cadrului normativ pentru constituirea FAD și asigurarea organizării și funcționării acestuia. • În scopul implementării opțiunii recomandate se impun următoarele reglementări: c) <i>Elaborarea proiectului de lege pentru modificarea Legii nr. 179/2016 cu privire la întreprinderile mici și mijlocii</i>, în vederea asigurării cadrului normativ primar privind constituirea FAD și reglementării principiilor de bază privind activitatea acestui (organizarea structurală, scopul constituirii, sursele de finanțare, cadrul normativ de organizare și funcționare); d) <i>Elaborarea proiectului hotărârii de Guvern privind activitatea FAD</i>, act normativ care va pune în aplicare noile prevederi ale Legii nr.179/2016 și care va statua normele privind organizarea și funcționarea FAD, precum și utilizarea mijloacelor financiare ale acestuia. • Implementarea opțiunii recomandate va fi în responsabilitatea I.P.ODA, în cadrul căreia este creat FAD, sub formă de subdiviziune internă autonomă. Statele de personal FAD vor prevedea 7 unități de funcții. Suportul în activitatea FAD (administrare, evidență contabilă, asistență juridică, asistență în elaborarea de produse de finanțare) va fi acordat de subdiviziunile structurale ale ODA. FAD se va afla în subordinea directă a Directorului adjunct (domeniul fonduri de garantare și dezvoltare)	

b) Indicați clar indicatorii de performanță în baza cărora se va efectua monitorizarea

Indicatorii de monitorizare a rezultatelor intervenției sunt:

1. Numărul de credite acordate;
2. Numărul de proiecte finanțate;
3. Valoarea medie a unui credit/proiect de finanțare;
4. Valoarea resurselor de capitalizare a FAD;
5. Numărul de locuri de muncă create.

Rezultatele indicatorilor care trebuie monitorizați sunt în tabelul nr.9:

Tabelul nr.9. Valorile indicatorilor de monitorizare

Indicatori	U.M.	2022	2023	2024	2025	2022-2025
Numărul de proiecte finanțate/credite	unități	100	500	1,000	1,200	2,800
Valoarea medie a unui credit	mii lei/credit	700	900	1,000	1,100	3,700
Fonduri de finanțare (FADES) - total	mil lei	70	450	1,000	1,320	2,840
Numărul de noi locuri de muncă	unități	470	3,000	6,700	8,800	18,970

c) Identificați peste cât timp vor fi resimțite impacturile estimate și este necesară evaluarea performanței actului normativ propus. Explicați cum va fi monitorizată și evaluată opțiunea.

În condițiile asigurării capitalizării FAD cu resursele financiare estimate (Fonduri de finanțare FAD din tabelul nr.6), impacturile vor fi resimțite începând cu primul an de activitate a FAD. Performanțele inițiativei statului sunt prezentate în tabelele nr.8 și 9.

Opțiunea recomandată va fi monitorizată de către Ministerul Economiei (efectul politicilor statului) în comun cu ODA. Informația primară pentru monitorizare va fi colectată lunar și trimestrial de la EFP în baza rapoartelor specializate stabilite în baza contractului de colaborare, precum și în baza evaluărilor proprii ale Ministerului Economiei și ODA. Raportarea de către EFP către ODA va fi realizată în baza unei platforme electronice dezvoltată de ODA.

6. Consultarea

a) Identificați principalele părți (grupuri) interesate în intervenția propusă

Principalele părți (grupuri) interesate în intervenția propusă:

- Banca Națională a Moldovei;
- Comisia Națională a Pieței Financiare;
- Ministerul Finanțelor;
- Asociația Băncilor/băncile din Republica Moldova;
- Organizații de creditare nebancară
- Asociațiile business.

b) Explicați succint cum (prin ce metode) s-a asigurat consultarea adecvată a părților

Consultarea intervenției statului se realizează prin 2 etape:

- 1) Consultarea părților interesate preventiv inițierii elaborării proiectelor de acte normative pentru implementarea intervenției statului.
- 2) Consultarea părților interesate la etapa de consultări publice în conformitate cu cadrul normativ în vigoare (Legea nr. 239/2008 privind transparența în procesul decizional și Hotărârea Guvernului nr. 967/2016 cu privire la mecanismul de consultare publică cu societatea civilă în procesul decizional);

Consultarea părților interesate preventiv inițierii elaborării proiectelor de acte normative pentru implementarea intervenției statului. În acest context, a fost elaborat un concept inițial al intervenției statului, cu suportul experților Băncii Mondiale (proiectul CEP II). După consultările în cadrul Ministerului Economiei a conceptului inițial, s-a considerat relevant continuare dezvoltării conceptului ținând cont de experiența internațională. În acest sens au fost antrenați experți internaționali, cu suportul partenerilor de dezvoltare (GIZ, Berlin Economic). Proiectul conceptului elaborat de experții internaționali a fost consultat în ședințe de lucru cu:

- Băncile din Republica Moldova;
- Ministerul Economiei;
- I. P. ODA;

Consultarea părților interesate la etapa de consultări publice în conformitate cu cadrul normativ în vigoare. În conformitate cu procedurile stabilite pentru transparența în procesul decizional și în vederea elaborării actelor normative, proiectul Hotărârii Guvernului și nota informativă vor fi plasate pentru inițierea procedurii de avizare/expertizare și consultare publică, pe pagina web oficială a Ministerului Economiei (www.me.gov.md), compartimentul Transparența/Anunțuri privind consultările publice, precum și pe platforma guvernamentală (www.particip.gov.md).

În procesul de consultări publice vor fi implicate următoarele părți interesate, prin solicitarea avizelor și organizarea ședințelor de lucru, parte a proiectului:

- Banca Națională a Moldovei;
- Comisia Națională a Pieței Financiare;
- Ministerul Finanțelor;
- I.P. ODA;
- Asociația Băncilor/băncile din Republica Moldova;
- Organizații de creditare nebancaară
- Asociațiile business.

Proiectul hotărârii de Guvern urmează a fi supus expertizei anticorupție și expertizei juridice în cadrul procesului de avizare/expertizare și consultare publică;

c) Expuneți succint poziția fiecărei entități consultate față de documentul de analiză a impactului și/sau intervenția propusă (se expune poziția a cel puțin unui exponent din fiecare grup de interese identificat)

După etapa de consultări publice.

Anexă

Tabel pentru identificarea impacturilor

Categorii de impact	Punctaj atribuit		
	Opțiunea propusă	Opțiunea alternativă 1	Opțiunea alternativă 2
Economic			

costurile desfășurării afacerilor	3		
povara administrativă	2		
fluxurile comerciale și investiționale	3		
competitivitatea afacerilor	2		
activitatea diferitor categorii de întreprinderi mici și mijlocii	3		
concurența pe piață	1		
activitatea de inovare și cercetare	2		
veniturile și cheltuielile publice	2		
cadrul instituțional al autorităților publice	2		
alegerea, calitatea și prețurile pentru consumatori	3		
bunăstarea gospodăriilor casnice și a cetățenilor	1		
situația social-economică în anumite regiuni	2		
situația macroeconomică	1		
alte aspecte economice	1		
Social			
gradul de ocupare a forței de muncă	2		
nivelul de salarizare	1		
condițiile și organizarea muncii	0		
sănătatea și securitatea muncii	0		
formarea profesională	0		
inegalitatea și distribuția veniturilor	1		
nivelul veniturilor populației	1		
nivelul sărăciei	1		
accesul la bunuri și servicii de bază, în special pentru persoanele social-vulnerabile	0		
diversitatea culturală și lingvistică	0		
partidele politice și organizațiile civice	0		
sănătatea publică, inclusiv mortalitatea și morbiditatea	0		
modul sănătos de viață al populației	0		
nivelul criminalității și securității publice	0		
accesul și calitatea serviciilor de protecție socială	0		
accesul și calitatea serviciilor educaționale	0		
accesul și calitatea serviciilor medicale	0		
accesul și calitatea serviciilor publice administrative	0		
nivelul și calitatea educației populației	0		
conservarea patrimoniului cultural	0		
accesul populației la resurse culturale și participarea în manifestații culturale	0		
accesul și participarea populației în activități sportive	0		
discriminarea	0		
alte aspecte sociale	0		
De mediu			
clima, inclusiv emisiile gazelor cu efect de seră și celor care afectează stratul de ozon	1		
calitatea aerului	0		

calitatea și cantitatea apei și resurselor acvatice, inclusiv a apei potabile și de alt gen	0		
biodiversitatea	0		
flora	0		
fauna	0		
peisajele naturale	0		
starea și resursele solului	0		
producerea și reciclarea deșeurilor	1		
utilizarea eficientă a resurselor regenerabile și neregenerabile	1		
consumul și producția durabilă	0		
intensitatea energetică	0		
eficiența și performanța energetică	1		
bunăstarea animalelor	0		
riscuri majore pentru mediu (incendii, explozii, accidente etc.)	1		
utilizarea terenurilor	0		
alte aspecte de mediu	0		
<i>Tabelul se completează cu note de la -3 la +3, în drept cu fiecare categorie de impact, pentru fiecare opțiune analizată, unde variația între -3 și -1 reprezintă impacturi negative (costuri), iar variația între 1 și 3 – impacturi pozitive (beneficii) pentru categoriile de impact analizate. Nota 0 reprezintă lipsa impacturilor. Valoarea acordată corespunde cu intensitatea impactului (1 – minor, 2 – mediu, 3 – major) față de situația din opțiunea „a nu face nimic”, în comparație cu situația din alte opțiuni și alte categorii de impact. Impacturile identificate prin acest tabel se descriu pe larg, cu argumentarea punctajului acordat, inclusiv prin date cuantificate, în compartimentul 4 din Formular, lit. b¹) și, după caz, b²), privind analiza impacturilor opțiunilor.</i>			
Anexe			
Proiectul preliminar de act normativ Sinteză obiecțiilor și propunerilor la proiect și/sau analiza de impact Expertiza Grupului de lucru al Comisiei de stat pentru reglementarea activității de întreprinzător (după caz) Alte materiale informative/documente (la decizia autorilor)			